

СА

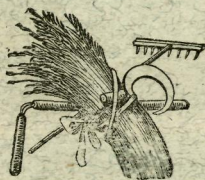
К83

М. Л. КРОПИВНИЦЬКИЙ.

ДОКИ СОНЦЕ ЗІЙДЕ, РОСА ОЧИ ВІІСТЬ.

Драма в 4-ох діях.

Діється ся межи 1862—1863 роками.

Ню Йорк, Н. Й.

1921.

Коштом і накладом друкарні Павла Петрова
157 Іст 4-та улица, Ню Йорк, Н. Й.

Друкарня і Книгарня П. Петрова, 157 Іст 4-та ул., Ню Йорк.

548

ПАРТИТУРИ:

Безталанна, драма в 5 діях	
Бувалщина, комедія в 1 дії	
Бурлака, драма в 5 діях	
Вихованець, комедія в 3 діях	
Вихрест, драма в 5 діях	
В неволі темноти, комедія в 3 діях	8
Глитай або павук, драма в 4 діях	
Дай серцю волю, драма в 5 діях	\$1.
Добрі діти, образ з життя мериканських школярів	\$1.
Душогуби, драма в 5 діях	
Душогубка, драма в 4 діях	
Дячиха, комедія в 4 діях	
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях	
За Немань іду, оперета в 4 діях	1.
Запорожський Клад, комедійно-опера в 3. діях	\$4.
Катерина, драма в 4 діях	
Кохане в мішках, водевіл в 1 дії	

У1
К83

709041

259

ХР

ЕК

Ш 6 (4 УЮР)

М. Л. КРОПИВНИЦЬКИЙ.

91

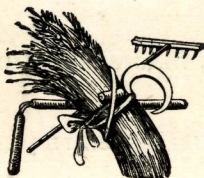
K 83

91

ДОКИ СОНЦЕ ЗІЙДЕ, РОСА ОЧИ ВИІСТЬ.

Драма в 4-ох діях

Діється ся межи 1862—1863 роками.

709041

БК

Ню Йорк, Н. Й.

1921.

Коштом і накладом друкарні Павла Петрова
157 Іст 4-та улица, Ню Йорк, Н. Й.

БІБЛІОТЕКА
Вінницького педуніверситету

ОСОБИ:

Дмитрій Миколаєвич Воронов, поміщик.

Наталія Семеновна, його жінка.

Борис, їх син, студент.

Владимір Петрович, сусід, приятель Борисів

Антон Завада, старий чоловік.

Оксана, його дочка.

Максим Хвортуна, підстаркуватий чоловік,
стрілець і швець.

Степан Кугут, парубок.

Гордій Поваренко, парубок, городський
швець.

Скубко, писар, підстаркуватий чоловік.

Текля, дівка у літах.

Соломія, дівчина, служить у панів.

Катря, молода, дівчина.

Охрим.

Парубки і дівчата.

Дієть ся на селі.

ДІЯ I.

(Ставок порослий очеретом, та кугою, в кінци ставу — гребля; під греблею — розорений млин. На гребли верби і береза. Смерка.)

ЯВА 1.

(За сценою ледви чутно співають дівчата, далі спів наближається; в кінци пісні дівчата боязко виходять на сцену).

Текля, Соломія, Катря і дівчата.

Катря! — Ох, сестрички-матіночки, Кудиж ми оце забрали? Тут так страшно!

Текля. — Тю, навісна! Чи не страмовище! Та ондечки ж і слобода! Сотні ступенів не відійшли від хат, а їй це здаєть ся вже за край сьвіта!...

Катря. — Колиж я, Господи, як боюсь!

Соломія. — Воно таки й справді дівчата, смерком тут не безпешно. А все ти,

Текле, ідеш, та й ідеш, а ми за тобою, як вівці за цапом, от ей Богу, що правда!.. Задля чого ти нас сюди завела?

Текля. — Кажу ж вам, що тут буде на греблі диво.

Дівчата. — Та яке ж диво? Диво, та й диво, а яке?

Текля. — Давайте спершу скупаєм ся, а потім розкажу.

Дівчата. — Оттакої вигадай, де-ж таки купатись?

Соломія. — Тут же по заході сонця раз у раз водяник бовтаєть ся.

Текля. — Я водяника не боюсь!

Дівчата. — Не бій ся, та стережись!

Текля. От же на вдивовижу вам буду його дратувати. (Гука).

“Водяник, водяник,
Дам тобі медяник,
Покажись із води
Аж до пів бороди!”...

Охрим. — (За лаштунками) Ось, я зараз! (Дівчата прожогом втікають).

ЯВА 2.

Входить Охрим.

Охрим. — (регоче). Ач, як дременули у ростіч, неначе кози! Ого-го, аж гупотить!... Тютю, навісні! Верніть ся бо сюди! Це я, Охрим!

Текля. — (За лаштунками). Чи й справді то ти, Охрime?

Охрим. — Таже придивись! (Дівчата зі страхом наближають ся). Водяник же з зеленою бородою і увесь у куширі, а в мене нема ні бороди, ні вуса.

Текля. — Справді це Охрим!

Соломія. — (До Охрима). Оце ж, нехай тобі всячина, як ти нас налякав! (До Катрі). Заспокій ся бо. Це ж Охрим, ось придивись!

Катря. — (Ледве промовля). Ох, дух мені зовсім забило!

Охрим. — (Узяв її за руку). І вигадують же чорт-батька зна які виграшки — одна одну полохати? Певно це Теклині видумки?

Текля. — На віщо б то мені здало ся її полохати?

Охрим. — Це вже я знаю “на віщо!”

Текля. — Справді? Ох, який же ти догадливий! (Регоче).

Охрим. — Та не поможеть ся!

Катря. — Я вже й не знаю, що я тобі, Текле заподіяла?

Охрим. — Як що! Їй усі дівчата заважають. Теперечки ти сьогодні зі мною стоїш, учора й позавчора також стояла. Ну, а це їй голки в печінки!

Текля. — (Регоче). Ой, який же хорошун! Ох, рятуйте, сестрички, бо збожевелію від заздлости!

Охрим. — Ой, не регочись!

Текля. — Утри слини своїй крали, ондечки які сережки попускала через губи! (Регоче).

Катря. — Сама ти слинява!

Охрим. — (Катрі) Плюн ти на неї!

Текля. — Заплач, тонкослізко! Гляньте, сестрички, яка гарна пара стоїть, мов намальована. А вона, вона, як рожа! (Сьміється).

Охрим. — Відсахнись ти сатано! Чого вьзнеш до дівки? Жидівська ти помийнице!

Текля. — А вона тобі вінчана, чи як?

Охрим. — Хоч вона мені й не вінчана, а тебе я й без попа сьогодні звінчаю по потилиці кулаком.

Текля. — Руки покорчить!

Охрим. — Тьфу!

Текля. — І тобі тьфу!

ЯВА 3.

Ті-ж, Степан, Гордїй і парубки.

Степан. — Бач, куди їх занесло! А все це певно Текля керує? Це вона, Охрима, за тобою так зорить: постерегла, що ти пішов у Купріянівку, так вона вже і на зустріч тобі.

Охрим. — Хай вона пропаде, анахтема.

Текля. — Може й зорила, доки дурною була?!

Охрим. — А тепер порозумнішчала? Ну, слава тобі Господи, що хоч одної дурної менше буде на селі.

Текля. — Не турбуй ся, дурний заступив порожнє місце, як раз буде у щерть.

Охрим. — Ну, й дівчинка, настояще срібне золотце.

Текля. — І я ж кажу, що таки настояще. Через губу плює, через голову вринає, до тебе раком вринає.

Гордїй. — Довольно остроумная баришня!

Степан. — Чи по знаку вам дівчата, оця проява? (Показує на Гордїя).

Дівчата. — (Придивляють ся). Хто-ж оце?

Текля. — А я відразу впізнала: це ж Гордїй Поварів?

Гордій. — З гармонією під пахвою). Он і єсть — Гардей Микітович! Я сишчас только што з города прикатіл з калаконьчиком. Мойо поштеніє, баришні! (Тупнув ногою, простяга руку).

Текля. — (подає руку). Благодаримо вас.

Дівчата. — Що? Поштеніє? баришні? Якіж ми баришні?!

Гордій. — А то как же? Ну, меньзелі, когда желаете по німецькому. Без привету, как адвету бить нельзя". У нас, у городі, значить, как зберуть ся на проминаж, чи по вашому — на юлицу, сишчас один другого за ручку : "мойо поштеніє"; і з баришнями такой тошно хвасон. Ну, у вас на дерйовні овсім другой поднаряд! Так, не даром же сказано: "дерйовня, как дерйовня, а город, как город"!

Текля. — Від наших парубків нзвряд чи діждеш ся городянського звичаю.

Охрим. — Ні, у нас як людині, то й людське, а як свині, той честь свиняча!

Гордій. — Позвольте на спор об етих саміих словах. На чий щот ви отдираете етіі саміі категорії?

Степан. — Мели, бісе, чорт тебе второпа.

Катря. — Сидів би там з своїми мензелями у городі! (Регочуть ся).

Гордій. — Вот так порадошна культура. Как паеду в город, в тот же секунд обясню всім кавалерам і баришням, што какая, значить, глупая политика на дерйовне.

Охрим. — Чого ж це ти притетюрив ся до нас?

Гордій. — Такої я імил свой каприз, штоб приехать, із тем што желая повидать тягеньку і мамашу і приехал.

Охрим. — (Сьміеть ся). Тут тебе тільки й бракувало.

Гордій. — Нечаво не кстаті задавать ся, нечаво наводить тень на глянец!... Ми, пожалуста, і сами з усами, только што нос не аброс!

Степан. — Герестань вже белькота-ти, лідко птицю по обличчю.

Гордій. — Я не белькачу, но перед усяким сьміло можу оправдать свой авантаж, і у разговорах усякому носа утру, — не то шю, а вот што. Я імію атестат, што можу батинки на корках і на двойной па-дешві. Да хоч і на мериканьской, дак не спужаем ся! Вгодно, дак і бакфорти по новому хвасону, з бутылками. Я не халамид-ник какой!...

Степан. — Тебе возом зачепили, чи як?

Гордій. — Я не какой небудь жулик, а майстерной чалавек! Ви гньоте на то штоб баришні ваші понімали об мене напротів і

даже з насмешкой. Ну, дак ми тоже можем гаварить не пахуже!...

Степан. — (До всіх). І язик йому не заскочить оттаке белькотати.

Гордїй. — Не карйожтесь, пожалуста, і не задавайтесь!

Степан. — (До всіх). Диви, як роспустив гембу!

Гордїй. — Как ви не понемаєте городського разгавору, дак я при етом случаї не причиною, — вот вам і вся проценду ра. От баришні ваші, дак я так понімаю, што вони мой культурной разговор можуть обяснить, — правда? І баришні мальчать? вдивительно? Вот так воспитаніє!

Катря. — Кудиж нам до городянок рівнятись!

Гордїй. — Положим, што ви правильно....

Текля. — А звісно, такій як ти то зась; а я все зрозуміла, що вони говорять.

Гордїй. — (Простяга руку Теклі). Поздравляю вас з цивилізацієй.

Охрим. — Ти, конешне, городянкам під масть! Вона у нас Гордїю, уміє через губу кашлять! (Сьмієть ся).

Текля. — Засьмієш ся, колись на кутні!

Охрим. — Слухай-бо, Гордію, посвтай у нас Теклю, вона зовсім на городянку закандзюбилась!

Гордій. — (Підходить до Катрі). Кажеть ся, Катерина, по батьюжкі, звинить на том, не впомню, ви вдивительно покрасівели! І потому, между тим прочім, позвольте вам рикумендовать меня!

Катря. — (До дівчат). Ох, сестрички, щож це він знов забелькотав?

Охрим. — (Злегенька одпиха його плечем). Либонь, ти не в ті взув ся?

Гордій. — Пачему? (Знова до Катрі). Пойміте одно только, што я для новаго знакомства, хочу рекумендовать меня.

Охрим. — Та кажуж-бо, що не в ті взув ся! Братця, що се на йому за одежа?

Гордій. — Кажеть ся понять можна, што гедзет, а лібо по вашому по деревенському, джигет! Обнакавенной хвасон на городських кавалерах.

Охрим. — А й пристало тобі, як корові сідло.

Степан. — Це ж той каптан, що зветь ся: пусти-вирвусь!

Охрим. — Чепурний, як свиня в дощ!

Гордій. — Не завдавайтесь на мелкіе макарони, бо лапша з карманов сиплеть ся!

Охрим. — Памятаете, братця, на великдень німець ходив по селу з каплями, як раз у такій кацавейці?

Гордій. — І што вам на еті глупие дурачества обявить? Болвани, одно слово, болвани! У нас такой титул, штоб рубашка з манишкою калінкорова, або ситцева, зонтик у руці і щиблети, або бакферти на рипах... А без етіх документов в хорошую кампанію не пожалуйте!

Охрим. — (Придивляеть ся до його чобіт). А чоботи, а чоботи! Тю, диви! Гляньте хлопці на його закаблуки, як він ніг не повиверта?

Гордій. — Тогда только сапог і маєть свой настоящей титул, когда подбор високий і стончоной на нет, штоб слід от подбора був не больш двоігривенного! Как сапог у подіомі какурат, так вон і іміє свою надлежашу держалу!

Охрим. — А побіжи, чи здорово заореш носом?

Гордій. — Пущай бігають дураки, но я, кажесть ся при своей памяти! (Почина грать на гармонії і сьпівать).

Ах ти бабка, ти ядгадка,
Ядгадай маю балесть;
Гаварать, што лихорядка
Треплеть друга маево.
Но не долго протрепала
Три неделі усього;
На четвіортую неделю
Стал Ванюша адюжать.

Степан. — А що у вас сьпівають парубки, як зберуть ся на вулицю?

Гордій. — Случаєть ся, только што у нас нет парубков, а усьо кавалери.

Деякі Парубки. — А ну, кавалер, засьпівай, може і ми переймемо?

Гордій. — Ну, только што у нас на тверозую ногу не поють.

Охрим. — Ач, який, звик до могоричів!

Гордій. — Не в том ращот... Пойдьом в питейшой, я сам вас вгашу.

Парубки. — А ну-бо засьпівай що небудь!

Гордій. — Запоїть вам романца — не пойміоте. — Одначе вот вам, наприклад. (Сьпіває).

Сама я розочку садила,

Сама я буду поливать!

Сама я друга полюбила,

Сама я буду вік страждать!...

Парубки. — Ти засьпівай нам салдацької.

Гордій. — (Смієть ся). Важна камерція. Ти їм благородну, а вони салдацьку. Вот вже ще даром сказано про деревеньских хохлов, што мазепи!

Охрим. — Ти-бо не будь тим, що моркву рие!

1-й Парубок. — Коли з тобою по чеськи, то ти не роби по песьки!

2-й Парубок. — Гляди, щоб часом не підборкали тобі отієї кацавейки!

3-й Парубок. — Тай плюндри, щоб не тріснули низше пояса.

Степан. — Ну, й чого ви на нього опудились і не сором вам? Хиба не бачите, що він на віки дурний?. (Сьміють ся).

Гордій. — Неть, кажесть ся так, што я не дурак.

Степан. — (Тихо до нього). Мовчи, бо битимуть! У нас, брате, по простому, так отдубасять, що аж піря сипатиметь ся.

Гордій. — (Трохи злякав ся). Ну, пусть, я буду дурак, только і ви не вочень вумний!

Степан. — А ну, братця, гайда на вулицю! Ходім, ходім дівчата, бо сьогодні вже панича не побачите!

Дівчата. — Він таки нам і потрібний!

Другі. — Притули горбатого до стіни!...

Степан. — Та вже нічого, нічого!... Другий тиждень як панич приїхав до дому, а вони сердешні аж попару не знайдуть.

Текля. — Нехай вже Оксана витріща на нього свої баньки.

Охрим. — Здрастуйте вам! Знов чср-тяка штрикнула тебе у ребро?

Гордій. — Так панич вже приїхав? Вот з паничом, дак я можу нікоторой парошоной разговор... Нада будеть рекемен-дувать меня ему.

Охрим. — Навряд, щоб він зайшов в патьоки з таким розумним дурнем.

Гордій. — Ми знаєм, што знаєм, і я мало внімаю обращенія на ваші глупие анекдоти — вот што! Вот хотів вас попоштувать настоящим турецьким табачком, а тепер не покурите!

Охрим. — Може коло турецького лежав?

Гордій. — Верную правду гавару, што турецькой, настоящей, чесное слово, восем капеек чвортка!

Охрим. — Так дай попробувать.

Гордій. — Зачим меня дураком обозначаєте?

Охрим. — Тю, він вже і розгнівав ся. Тож ми у шутки!

Гордій. — Парадошні шутки, што чуть до интересного шкандалю не дойшло! (Дає табак).

Степан. — Справді добрий табак!

Гордій. — А з какоого ж резонту я буду обманювать? От же тут і ціна подни-сана. (Показує папр, у котрім є табак).

Охрим. — Дай сюди я прочитаю!

Парубки. — (Регочуть). Ти таки й
й тямиш?

Охрим. — Мій же дід був грамотний.
а батько друкований. (Бере папір і ніби чи-
тає).

“Тисяча вісімсот,
Зверху старий чорт,
В городі Гарижі,
В Вороновій поближе,
Сіла собака на вовка,
Та боялась злізти,
Бо вовк хотів її зісти!”

Аміль!

(Хова табак в кешеню).

Гордїй. — Кудаж ти табак запрятав?

Охрим. — В кешеню, твоя може про-
дerta; а в мене ціла.

Гордїй. — Вот так мошенство.

Охрим. — Я тобі позаторік відкуп-
лю! (Парубки регочуть).

Текля. — Понесли б отой папір до
Оксани, та б краще прочитала.

Степан. — О, та прочитала б! Окса-
на добре грамотна! Її панич навчив грамо-
ти, ще як вона служила у панів при гор-
ницях.

Текля. — Навчив і до розуму довів,
а вона тепер косою сьвітить.

Степан. — Текле! Плещи про кого инчого, коли свербить під язиком, а про Оксану ані писни!

Текля. — Я своїма очима бачила, як вона на тім тижневі плоскінь вибирала, та все за попереk хапала ся.

Степан. — Слухай, Текле! Я плохий, плохий, ну, як розлютуюсь, то й чорт мені не сват! Кому ти оце все кажеш, кому ти хочеш баки забити твоїм паскудним пащекуваннєм. Я Оксану знаю, як своїх пять пальців; я з нею zarazом служив у дворі, і знаю і бачив, як панич вчив її грамоти!... як балакав з нею, і про віщо, — усе те я бечив своїми власними очима!..

Текля. — Знаю я, що й тобі Оксана запала в око, через те ти тепер і заступаєш ся за нею?

Степан. — (Почервонів). Про мене..? Про мене інча річ, і це діло не твого розуму. А за Оксану я кожному вязи скрутю.

Деякі Парубки. — Ну, кожному, чи не богато буде?

Степан. — Я головою за Оксану одвічаю!

Охрим. — Стривай, Степане, не горячись! Правда братухо, як олива на верх сплине

Степан — (Теклі). Набити б тобі губи так, поребалась...

Текля. — Що ж він візьме її за себе чи як?

БІБЛІОТЕКА
Вінницького педуніверситету

Степан. — Чи візьме, чи ні, то инча річ, а ти язика не розпускай!

Текля. — Кажуть, що вона що вечера до панича у садок ходить.

Гордій. — Так воно ж так і скрозь заведено! У нас у городі, ежели єсть какая комерція промеж кавалера з барашнею, дак тоже завжди єті дела позно у ночі, потому дньом главно дело амбиція!

Степан. — Геть під три чорти з твоєю амбицею, доки не битий!

Гордій. — Вот тебе і порадошной разговор!

Степан. — Не лїзь, коли не до тебе пють, не кажи й здоров.

Охрим. — А цитьте, либонь, щось гомонить? (Слухають). Так і є! Ондечки панич вертаєть ся з охоти!

Текля. — (Гурдивляєть ся). І Титівський панич з ним, той, що кажуть, сам собі їсти варить, сам і коняку запряга.

Гордій. — Та не можеть бить! Вот как категория!...

Текля. — Гарні пани настали! Запряже конячину у якусь тарадайку, тай їде селом, та склика людей на роботу, неначе той паламар, що у піст попід віконню курей та поросят клянчить.

Гордій. — Вот так воспитаніє!

Охрим. — Ходім, не звичайно у вічі лїзти!

Степан. — А ну, заводь хто пісню!

Гордій. — Я вам спою як раз по вашому скуску. (Сьпіває).

Не з послідних бил прикащик,

Я спою об ньом разказ:

Бул вои послан за получкой денєг,

Тошно було єто в раз!

(Говорить). А ви підхоплюйте дружніш:

Они его манять і йони его манять:

“Пожалуйте, пожалуйте,

“Пожалуйте, купець. (Пішли).

Я В А 4-та.

Борис Дмитрович, Володимир Петрович і Максим Хвортуна; всі вони з рушницями і охотничою примусією.

Максим. — Ну, паничі, вже як собі хочете, а в друге вибачайте щоб я вас повів на охоту, шкода, тепер вже більше не підурите мене.

Борис. — Це новина! Чим же ми вас піддурили?

Максим. — Бач, ще й питають! Ви ж таки розумні і мовляв, вчені люде, то й розміркувалиб, що цілісенький день ви собі у двох балакаєте, а за вами слідком човга щось таке, котре нїби теж скидаєть ся на людину, а ви його маєте чи за “приший кобилі хвіст”, чи за дурного. Бовкнете яке там до нього слово, та й знов промеж себе.

Борис. — Наша балачка навряд чи цкїва вам.

Максим. — А чому ж і ні? Може і я таки розшупив би, хоч п'яте через десяте, може якесь там слово і розжував би; а то...

Борис: — До того, про віщо ми вдвох розмовляємо вам клопоту ще нема.

Максим. — Се б то як? Стало быть, я не зрозумію, чи що. Хиба думаєте нас не вчили по всякому розуміть? Вчили. Вчили по морді і по потилиці.

Борис. — Ну, не сердьтесь Максиме. Від сего разу я все розмовлятиму з вами про те, про віщо розмовляв зараз з Володимиром.

Горнов. — Вже розсїв ся.

Борис: — Я здорово ноги чатомив. (Кі утить цигарку, далі дає тютюн Горнову.)

Горнов. — (До Максима) А цікаво було коли небудь послухати, як вас вчили і чому?

Максим. — (Сьмієть ся). Як! Та кажу ж вам, що по морді; а чому, так то хитра штука. Бачте: привезли до нас поваря, хранцуза — своїх поварів було мало, тільки трое, так ще треба й хранцуза. А потім привезли садівника німця... Ото взяли й мене у кухню у навуку. Як забалака хранцуз, я й вивалю очи на нього; а він зараз кописткою мене по лобові. Щось з місяць піддержали мене на поварни, та й прогнали. І хто його зна, що воно за знак? Отсе ніби вже і розумію, що те зветь ся так, а те так;

а на завтра вже і забув. Оце гука: “доне муа кювет”. Це б то: дай мені каструлю; а я йому подаю сито, або ополонник. Він мене зараз по лобі кописткою... Після того, віддали мене до садівника. А той те ж, як забелькоче, та вже по инчому... Чи правда в тому, що кажуть ніби-то опріч нашого государства та є ще аж сімдесять шість государств, а з нашим сімдесять сім і сімдесять сім язиків?...

Борис. — Більше государств і більше язиків?

Максим. — Невже? (Борис подає йому тютюн). Та ви вже, будь-ласка мені самі скрутїть одну цигарку, бо мої пальці, мовляв, не до тонкого паперу зроблені. (Сїв). А яка чудова ніч: тихо, тихо, мовляв, як у вусі! (Закурює). Чи воно на дощ оце затихло, чи на вітер?

Горнов. — А вам як здаєть ся?

Максим. — Та хиба ж вас цьому не вчать?

Горнов. — Ні не вчать.

Максим. — Як-то можна? Воно ж повинно стояти у тих книжках, що ви вчите?

Горнов. — Не додивляв ся я.

Максим. — Глузуєте над дідом? Се мабуть така правда, як колись хотїли мені забити баки, що ніби грїм від того, що хмара об хмару стукаєть ся...

Горнов. — Та чи вам є год з шістьдесять?

Максим. — О більш, далеко більш. Я вже парубком був, як хрэнцуз наступав.

Горнов. — Ну, то вам тепер однаково; чи той грім з тучі, чи з кучі.

Максим. — (Сьмієть ся). А бодай вас, шуткуєте. Дай Боже, мовляв, шуткувати, аби не плакати... А от наш писар, так той вгадує: чи година буде, чи негода; тільки на хвилину загляне у книжочку і зараз вгада.

Горнов. — То ж книжочка вгадує.

Максим. — Еге ж, калинтир.

Горнов. — Не калинтир, а календар, котрий і вгадує.

Максим. — Ой ні, не кажіть! Він і ружо може замовити!... Чи вірите, що раз як замовив мені отсю рушницю, дак нічогісенького не вдієш: чвирк, та й чвирк... Мусів вже постановити йому півкварти.

Горнов. — І направив?

Максим. — Ще й як направив!

Горнов. — (Зітхнув). Довго ще по селах оттакі мудрі, як ваш писар, морочити будуть селян?

Максим. — Отже ви й не вірите?

Горнов. — Годі вже й того, що ви вірите.

Борис. — От про се ми з вами і розпичнемо балачку, як вдруге підемо на охоту.

Максим. — Коли б швидч. Я хоча і старий, а ще цікавість мене не відцуралась!

Борис. — А як тут чудово! Я б оттак до самісінького сьвіту просидів!

Горнов. — Вигадай півтора людсько-го: Що тут красотнього? Жаби квакають, від ставка мулом несе, під ногами вохко, аж джвякотить; а нежита тут такого здорового можна схопити...

Максим. — Еге! що й в тиждень, мовляв, не вичхаєш ся.

Горнов. — А бісові комарі аж печуть!

Максим. — А ви обкурюйте себе. Оттак навкруги пускайте дим, та коли б ще цигарка з махорки, то та погань і не наблизить ся, втікатиме, як чортяка від ладану.

Борис. — Ти Володька не любиш поезії? (Деклямує).

“Тиха українская ноч,
Прозрачно небо, зvezди блещут,
Своей дремоти превозмоч
Не хочет воздух”...

Горнов. — Що ніч? день по мойому краще! Та то ж куди не споглянеш, скрізь чарує і закохує тобі очи розкішна природа і скільки сягне погляд, геть зеленіє і квітчаєть ся круговид у тисячах відмінних красках. Споглянеш на ниви і немов зачаруєш ся і впеш ся очима і не відірвеш їх від рясного колоса, що ніби наливаєть ся і спіє спільно з твоєю думкою!

Максим. — Все то від Бога! (Зігнув). А конешне, день краще.

Горнов. — Станеш у обідню добу посеред поля: сонечко припека, а над головою і навкруги спів, щебетаннє, вилискуваннє, стогін і сміх... І ніби той сум і весілле побили ся об заклад і намагають ся переважити одно другого! І бачиш ти і чуєш, як кожна пташка, кожна кузочка, навіть комашка манісенька, незрозумілою, але чарівною піснею хвалить Божий мир, кохаючись у його теплі... Чи так, Максиме?

Максим. — (Задумав ся). Се так, іменно, що так!

Горнов. — А доводилось тобі, Борисе, бачити коли небудь такий малюнок: страшенна спека. Сидить на обніжку мужик — гречкосій, стомлений він, як мрія безнадійного хворого зашмалений, як негр, груди йому здіймають ся широченно і часто, мов у підстріленого орла, а погляд, то блискавкою замиготить, то згасне?... А на вкруги його спілий колос чужої ниви гнеть ся і шелестить і ніби голосно промовля: "Годі, сіромо, спочивати, вставай!"...

Максим. — Еге, вставай, коси!... А своє нехай хоч і висиплеть ся.

Борис. — І все ти вернеш на сумні малюнки.

Горнов. — І кожний інтелігент повинен вернути свій розум у той бік. Се не поезія, а проза, і її я люблю і їй присьвячую

всі мої знання, сили і думки... Одначе, пора вже до дому, бо я й справді скоро чхатиму.

Максим. — А пора, пора, бо ніч мовляв, не жде... А мені ще треба до світа вставати та за косу прийматись, там треба викосити смужку ячменю шинкареви...

Борис. — За позику?

Максим. — За процента: чотири карбованці позичив у нього в осени, дак це за процента.

Борис. — Се здирство!

Горнов. — Ні, се сільська новомодна поезія. Поживеш на селі, то й побачиш... Оттоді вже запевне довідаєш ся, що цікавіще: чи ніч з жабячим кваканнем, чи що инче?...

Максим. — А чому їм і жаб не слухати? За молоду і жаба за соловейка здасть ся, а під старість і соловейко не розваже. Хиба їм прийдесть ся гірко працювати за батьковими плечима?

Борис. — А ви думаєте, що я цілий вік сидітиму, тай дивитимусь, як другі на мене роблять?

Максим. — А чому б вам і не сидіти?

Борис. — Ні, се встид було б мені. Я, щоб ви знали, наважив ся самотуж спробувати усяку тяжку роботу, наумисне за для того, щоб на власних плечах зважити усю ту вагу й працю, під котрою згинаєть ся наш хлібороб.

Максим. — Далеко заїхали! Не силкуйтесь, шкода і заходу, не здолаєте.

Борис. — Не покоштувавши, не скажеш на гірке, що воно гірке. І знов, як кажуть: піймав не піймав, а погнать ся можна.

Максим. — Хиба! Воно може спершу і сцікавить ся, а далі остогидіє. Ви думаете, що то шуточки, хочби й косою помахати ціле літо? Як припече зверху й з середини, то й косу жбурнете геть.

Борис. — Побачимо!

Максим. — Як то можна чоловікови не призвичаєному?... (Далеко чути парубоцький сьпів). Он, чуєте, як хлопці задевають? Здається, що у літку так вже воно тобі наробить ся, що аж попухне йому там в середині, то спало б краще, дак ні, — як тільки ніч прийшла: вигукує та висьпівує!.. І коли воно спочива?

Борис. — І я колись оттак вигукуватиму.

Горнов. — Дай Боже нашому теляті, та вовка зісти!

Максим. — (Сьмієть ся). О, бодай вас! Так спершуж його треба впіймати, а зісти не штука!

Горнов. — Он як я, так вже чотири роки ломлю того вовка на угонках, та ніяк за вязи не вхоплю. А от, як спроможусь скинути з шиї двацять тисяч довгу...

Максим. — (Аж крикнув). Двайцять тисяч? Сума!

Горнов. — Було більш, се вже тільки решта.

Максим. — Як же се ви таку силу зачепили?

Горнов. — Не я зачипив, а опікуни. Доки я вчив ся, та в книжечку задивляв ся, а опікуни мої хазяїнували, та й дохазяїнувались до того, що мало-мало не впекли землі з авкційону?

Максим. — Як то з авкційону?

Горнов. — Стало быть, з молотка..

Максим. — Скажи, голубчику.

Горнов. — Ну, та тепер вже мені далеко легче; а згодом дасть Господь і зо всім викручусь. (До Бориса). От, братухо, як поїдемо завтра до мене, побачиш мою школу. Які є розумні хлопчики, душа радіє, дивлячись на той розкішний первоцвіт.

Максим. — Вчили й мене ззамолоду те ж на каларнеті грати, як ще у нас у дворі була своя капелія. Богато лози зопсували на моїй шкірі, смуг, та цурупалків до біса на тілі позіставалось; а я таки як затяв ся одним лицем: не хочу, та й годі!... Та так і витурили з школи.

Горнов. — І погано зробили, що не вивчились.

Максим. — Невже?

Горнов. — Чому б чоловік не навчився, чи на кларнеті грати, чи якому ремеслу — воно ніколи йому не зашкодить.

Максим. — У нас добра була і півча: співали не тільки таких пісень, а і по Тялянському... Ще й тепер є дехто з півчих, то як зберуться де у бесіді, зараз і співують... якось так вона на слова: “зук уніли харкопляни”... (Глянув ненароком у бік і побачив Оксану, котра, побачивши його, зупинилась на греблі і ніби прилипла до верби). Он воно що!... (До Бориса). Ну, пора вже до дому, бо либонь ви комусь іншому тепер більш у пригоді станете, ніж мені.

Борис. — Що ви кажете?

Максим. — Та то я... Я иноді зо стару таке плету, що й сам до купи не зберу.

Горнов. — (Сьпіва). “Ой, пора, вже пора, нам братця, до дому!”...

Максим. — Вже й вода, мовляв, скоро засне. От же дівчата та й до зорі очей не заплюще, все ждатиме чорнобривого.

Борис. — Яка дівчина?

Максим. — А моя старенька. Це ж я про свою зозулечку! (Борис простяга йому руку). От же я й не вмію по вашому чомокатись. Як здавлю, бува, білу та пухку ручку, то щоб часом не розгнівались. (Бере його руку злегенька). Ач, яка викохана! Шкода з такими руками та до плуга! (До

Горнова). Що ж, з вами чоломкатись, чи як?

Горнов. — (Простяга руку). А звичайно!

Максим. — Оця вже рука трохи на мужичу скидаєть ся: кістлява, та в пухирях. Ну, спасибі ж вам, паниченьки, що ви не гребуете нашим братом, сиволапим хохлом.

Борис і Горнов. — Спасибі й вам, що пополювали з нами.

Борис. — Так ви, Максиме, все ж таки не ймете мені віри.

Максим. — Де ж там, паничу, віра у мене возьметь ся, коли я її давно вигнав з свого двору? А ну, чи не сіла, бува, як качечка на плесі? (Кашляє). А тась до дому, бо лисичка голову відгризе! (Дивиться на Оксану). Ач, яка не полохлива!.. (Пішов). Чия ж то ото?

Борис. — Підемо ж і в ту неділю на охоту, приходьте тільки раніш!

Максим. — Може тоді, як старець з десятого села вернеть ся?

Борис. — Ні, до зорі.

Максим. — Добре, прийду! (Борис і Горнов ідучи на греблю сьпівають; їм на зустріч Оксана).

“Ой, пора, вже пора,
Нам, братця, до дому!”...

Борис. — Бач, про яку качечку Максим натякав, чи й не хитрий же дідуган?

ЯВА 5.

Ті ж і Оксана.

Оксана. — Чи не диво? Я й чую, що балакають та ніяк не розберу — хто і з ким. Аж це ось хто! (Простяга руку Горнову).

Горнов. — Давненько ми з вами не бачились.

Оксана. — Хоч би і одвідали і не сором вам? Було заїздите частенько, а це вже зовсім нас зацурали. Хоч би забігли за книжками що понадавали, я вже їх всі перечитала.

Горнов. — Ніколи було, тепер робоча пора. Та на-що нам вже одвідувати вас, коли кращі від нас приїхали?

Оксана. — Ви кращі з одного боку, а ті, що приїхали — з другого.

Горнов. — Чи не по телятко отсе ви йдете?

Оксана. — По яке телятко?

Горнов. — Та це ж у инчих дівчат така одмовка, як зустрінеться з парубком, зараз і каже: “теляти шукаю”.

Оксана. — Ні, я кого шукала, того знайшла.

Горнов. — Тоб то мене?

Оксана. — Та й вас...

Горнов. — А кого більш бажалось бачити?

Оксана. — Почніть дратувати!... Обох однаковісенько!

Борис. — А ми оце, Оксано, думали до тебе зайти.

Оксана. — Мабуть? Чую, гомонять, та й гомонять, та все на однім місци, ще хтось почав і співати.

Горнов. — То я пробував голоса. А правда чудовий голосок? усі жаби замовкли і в кушир поховались, як зачули... А татусь ваш дома?

Оксана. — Ні, нема, пішли з вятирами по рибу.

Борис. — Це шкода! Як же це ми не зустріли його по течії?

Оксана. — (Показує рукою). Вони у той бік пішли. А хиба, як батька нема дома, то й у хату не можна зайти?

Горнов. — У ночі? А поговір, а людське пащекуванне?

Оксана. — Повно вже й так того поговору, вже більш і нікуди....

Горнов. — І вам це нічого?

Оксана. — Се вже моя печаль. А вас, Володимир Петрович, і пізнати не можна: бороду запустили та засмалили ся, як циган.

Горнов. — Наважив ся вже у діди-пасішники записати ся! (Пчихає). Оттуди! (Борисови). Бач, я ж тобі казав, що нежита схоплю.... (Пчихає).

Борис. — Шпичка в ніс!

Горнов. — Хай ему біс! (Ще пчихає). Ну, годі, або що! Дайте ж Оксано, надивити ся на вас! Давненько, давненько не бачились... Змарніли..... (Дивить ся їй в очі).

Оксана. — Та годі бо вам вдивля-тись, ще зглазите! (Сьмієть ся).

Горнов. — На те Бог дав мені очі, щоб закохуватись тим, що красує погляд.

Оксана. — Се б то я така красуня?

Горнов. — А тож і ні?

Оксана. — Годі вже вам шуткувати!

Горнов. — Тут не шутки, я маю вам сказати щось таке, що і ворожка не вгадала б.

Оксана. — Цікаво!

Горнов. — Воно й давно вже належало б вам про це довідатись... Слухайтеж, сьогодні я вже зовсім переконав ся, що Борис у вас душі не чує.

Оксана. — (Ховає очі). О, сего то вже зовсім не слід казати... Можна шуткувати, але се вже... Що вони, спасибі їм, мене жалують...

Борис. — Тільки жалую?

Оксана. — А більше нічого не повинно бути... і не слід, і не до речі!..

Горнов. — (Глянув на ставок). Отже й справді пара качок прилетіла! (У бік). Я тут зайвий! (Хутко пішов).

Борис. — Ти мене беш у серце цією відповідею.

Оксана. — Коли що й розцвита у серці, то нехай воно там собі й заглушить ся.

Борис. — Ні, Оксано! Не звялю і не заглушу я в твоїм серцю тієї рожевої квітки, що так любо і розкішно розцвита.

Оксана. — Мусить завянути! Не слід хвиленням поломнем душі, котре згасне від малого подиху вітру, розжеврювати мову; не слід вливати у слово мимолетючий рай душі, бо те слово влетить в ухо тій людині, котра повинна боятись його, як смерті!..

Борис. — Де ж та смерть?

Оксана. — Як де? У вашій отсїй мові! Жалували ви мене до сего часу, і я була щаслива... Не одіймайте ж у мене вашої ласки!

Борис. — Коли ми любимо одно другого...

Оксана. — Оттут то й горе! Не треба, не треба!

Борис. — Чому ж не треба?

Оксана. — Ви питаєте? Ну, коли вам не шкода мого серця, шматуйте його!

Борис. — Я не розумію твоїх полохливих річей! Не вже ж ти дивишся на мене, як на панича — дурисьвіта?!

Оксана. — Знаю, що ви не дурите мене... а тільки так не слід, не приходиться! Колись ще давно сказали ви мені одне слово, і тоді воно страшним мені здалось і не зрозумілим; а тепер воно здається мені ще страшнішим!.. Сказали ви: я тебе люблю! Два роки боролась я з собою, доки, здолала видсахнути те слово від своєї душі... Не розворушуйте ж того ще теплого попилу, бо як розжевряться — горе мені буде!

Борис. — І ти хочеш силоміць зупинити половодде почуття?

Оксана. — Зупиню!

Борис. — Не вірю! Хто зможе заборонити нашому коханню? Де та сила, що зможе загардувати нам шлях до щастя?

Оксана. — Є страшенна сила, не здоланна сила!

Борис. — Де вона? Яка сила? Чи... може... ти іншого кохаєш? Ну, тоді..

Оксана. — (Дивиться йому в вічі). Паничу! Над умираючим і ворог не знущаєть ся!

Борис. — Прости мені, Оксано, я може не так спитав, я...

Оксана. — Ох, навіщо ж та сила, мов мур стала між нас стіною високою, безкетою глибокою!..

Борис. — Що я панського роду, а ти простого?

Оксана. — (Заридала і кинулась йому на шию). Люблю, люблю, люблю! Губіть або милуйте, я в вашій волі!..

ЯВА 6.

Текля і Соломія (Здалеку).

Текля. — (Тихо). Бачиш, бачиш, якої вона грамоти вчить ся! Ходім же мерщій і всім розкажем! А ти біжи у горниці і усе розкажи пані!.. (Пішли).

Борис. — (Цілує Оксану і тулить її до серця). Щасте мое! Сьвіте мій! Зоре моя! Оксанко, Бог сьвідок, щя твій! В тобі одній вся моя сила, всі задумані й закохані мої мрії!.. Ти те ясне промінце, котре осьвічуватиме всі мої заміри! Ти та довічня і міцна сила, котра сьвіжитиме і окрилятиме всі мої надії!..

Горнов. — (Вернув ся і каже у бік). Оттак би і давнійще! (Голосно). Сторожки канальські качата і на півтора ста ступенів не підпустили!..

Оксана. — (Відсахнулась). Не знаю, куди заведе мене мое серце?.. На його волю тепер здаюсь! Я довго з ним пеклувалась, нехай же й воно тепер догляда мене!..

Борис. — Я буду твоєю ненею, твоїм поводитарем!..

Горнов. — А я дивлюсь і радію! Чого? Мабуть того, що є для кого в світі жити!.. Оксано, дайте вашу руку! Борисе! (Взяв їх за руки). Дивіть ся мені в вічі, придивляйтесь пильно, яким безкраїм щастем вони запалали! Прислухайтесь до мого серця, воно чуло беть ся!.. Я щасливий, щасливий чужим щастем! Ні, не чужим: людське щасте — мое щасте. О, колиб такі хвилини обертались у часи, чоловік би був без смертним!..

Оксана. — Яка ви щира душа, яка ж щира людина! Тільки тепер я довідалась. Я вже й не знаю, як вас найлюбіще звеличати, хиба братиком? Братуку любий, братуку дорогий.

Горнов. — Се слово съвяте! Так, стало бить сестра?

Оксана. — Щира і вірна!

Горнов. — Захочаймож сестро сей заповіт в серцях наших глибоко! Так ідемо на боротьбу і працю, не з підірваними силами, а з веселим посьміхом на устах, з серцями повними съвятої віри і надії?

Борис і Оксана. — І Бог нам допоможе!..

Завіса.

ДІЯ ІІ.

Через тиждень після першої.

Вулиця на селі. З правого боку хата Антона Завади, далі хати й повітки. Смеркає

ЯВА 1.

(Соломія і Текля (ідуть улицею).

Соломія. — Не спор сестричко! Вже я добре знаю, що панича скрутять! Що д ня пані й пан гризуть йому голову: “оженись, кажуть, на рівні то ми тобі й слова у попере не скажемо”. Кажуть: “бери хоч голу й босу, тільки щоб не з простого роду”.... Через те панич, мабуть, із дому поїхав, що обридли вже вони йому своїми уреканнями.

Текля. — Кудиж панич поїхав?

Соломія. — Та до свого ж приятеля, до Володимира Петрогича. Поїхав, тай сидить там.

Текля. — Та не вже ж Оксана так здорово засіла паничеви у думках?

Соломія.— Ще й як засіла! Сьогодні пані покликали мене у спальню, зачинили двері, щоб ніхто не підслухував, тай кажуть: знайди мені на селі яку — чи знахарку, чи знахора, — — — щоб шонебудь побороти Оксані таке, щоб панич від неї відсахнувся, щоб вона йому спротивилась. Я зараз і подумала: побіжу до Теклі, Текля мені найкращу пораду дасть. Пані радніщі дати дві сотні карбованців, щоб тільки Оксану відлучити від панича. До кого б мені кинутись із знахарів, як ти думаєш?

Текля. — Дві сотні карбованців? А коли панича сподівають ся до дому?

Соломія. — Сьогодні не одмінно приїде, сьогодні ж і сподівають ся.

Текля. — Сьогодні! Дві сотні карбованців!.. Ну, скажи, голубко, чим та Оксана так сподобала ся паничеві??

Соломія. — Прямо дивина!

Текля. — Чи у нього очей нема, чи що? Нехай би він за тобою впадав, то инча річ, бо ти ж і з лиця краща від Оксани і з постати!..

Соломія. — Чимсь вона його привабила.

Текля. — Сьогодні, кажеш, сподівають ся панича?

Соломія. — Прийшло письмо, що сьогодні приїде.

Соломія. — Прийшло письмо, що сьогодні приїде.

Текля. — Чи не той приятель паничів, Володимир Петрович, і є привідця до всього? Не даром він Оксані раз-у-раз книжки привозить, га?

Соломія. — Як тільки приїздить до наших панів, то все перше до Оксани заїде, а потім вже до панів. А іноді до панів зовсім не заїздить, а тільки до Оксани.

Текля. — Так двісті карбованців пані дасть?

Соломія. — Але я забалакалась з тобою, а мені треба бігти на зустріч паничеви, на той шлях, що з Титової йде, через млаки. Пані звеліли бігти туди й дождити, аж доки не їхатиме. “Як каже, побачиш, що їде, то й гукай, що б поспішав до дому, кажи, що я недужа!” Боїть ся пані, щоб він не заїхав до Оксани. У нас тепер гості — Басюриха з дочкою. Либонь старі пани мадекують оженити панича на Басюровній. Пращай! (Побігла).

Текля.—Щож би то таке вчинити, що би панич відсахнув ся од Оксани? Такаж репана мугирка як і я, та хоче зробитись панею, ач куди потетюрилась! Ні, сего не повинно бути. Розбира мене злість на неї!.. Чи не відьомського вона роду? Певно зіллем панича причарувала?... Бо що в ній хорошого? Та їй до мене, як курці до пави! Прямо — горить моє серце на неї, не доведи Господи, як горить!... Пані дасть дві сот-

ні карбованців, щоб панича від Оксани відсахнути!... Що ж би таке поробити Оксані? А що, як я підведу таку машину, що Оксану парубки покрийуть на сьмітнику, щоб вона не сьвітила косою!.. Отсе найкраще буде!... Антін все зробить, що йому загадаю! Коли коха, нехай і робить по моему. Скажу йому, щоб намовив парубків на Оксану...

ЯВА 2.

Оксана. — (Вийшла з хати і побачивши Теклю, гука). Здрастуй, Текле!

Текля — Здрастуйте — не застуйте! Спасибі, що привитались, доки ще не зовсім запишались!

Оксана. — Гніваєш ся на мене, чи що?

Текля. — Ба ні! А хоч би і гнівалась, то вам яка печаль?

Оксана. — А я вже скучила за дівчатами і оце думала на вулицю піти!

Текля. — Справді? Ну, спасибі вам, що хоч раз на рік і про нас простих згадали!

Оксана. — Не часто я буваю на вулиці, се правда, бо роботи, сестричко, багато на моїх руках. Сама ж знаєш, що і хозяйствечко у нас, слава Господеві; а я одна у батька, як палець — і в хаті і на подвір'ю сама... А сьогодні таки чогось мені скучно стало!

Текля. — Стало бить, вже в волю і начитали ся і написали ся?

Оксана. — З якої це речи ти мені ви-каєш? Тітка я тобі, чи дядиґа? (Сьмієть ся).

Текля. — А як же я можу казати вам “ти”, коли ви баришня?

Оксана. — Не подібне вигадуєш. Ли-хо з тобою.

Текля. — Зіставайтеь здоровенькі, ваше високомордіє!

Оксана. — Та ну-бо, не дурій, Текле! чого се вона так лютує проти мене?.. Лю-туй собі скільки хочеш, байдуже мені!... (Приклада долоню над очима, дивить ся у подовж села). Нема сьогодні, не видко, не їде. Сказав: “у середу вернусь”, а вже і чет-вер, і пятненька минула, сьогодні вже й не-діля, а його нема!.. Шість день нема його!.. Дивно і ніби аж страшно!.. Ніколи ще не траплялось так, щоб як сказав, що тоді-то прибуду, та що б не додержав слова. Якась пригода трапилась? (Зітхає). Що зі мною дієть ся, то й не зрозумію? Мов манія яка, мов шаленна ходжу і не можу зупинитись ні на жадній думці: мов куряв круте всі думки навкруги голови!.. Тиснуть ся дум-ки в голову якісь все незнаемі, не зрозумі-лі.. Може він злякав ся свого кохання! Сам признав ся, а потім злякав ся!.. По-мовчала). Ні, я догадуюсь, се лукавий по-братим, Володимир Петрович, витворя та-ке: зупиня Бориса, щоби мене подратувати; завіз його до себе, та й не пуска: Він не зна,

яка то страшенна отрута закоханому серцеві, коли його хоч на хвилину одурять! А коли б він довідав ся, які іноді страшенні думки посідають бідну голову, який темний острах обгортає душу, — не зважив ся б він вдруге шуткувати з коханим серцем!... (Задумалась, а далі усміхаєть ся). Які ми дурні закоханні дівчата, які ми божевільні !.. Та ось хоч би й я: сама доброхить і наумисне полохаю своє серце. Не бачила ж я Бориса два роки, як він ще вчив ся у Києві, тож два роки, не шість днів!.. Два роки не бачила його і не страдала, а тепер, коли він мій, коли я власними устами вимовила перед ним свою душу, власними руками віддала йому своє серце — сумую!.. І справді, які ми дурні закохані дівчата! (Задумалась). Чи я така заздрісна у кохані, чи ревнива? Чого ж перш ніколи й на думку мені не спало його ревнувати, а тепер я ні би хочу, щоб він неодривно сидів поруч зо мною, хочу вдивлятись в його любі очи, слухати його палку мову! (Замовкла). Як рибонька весело хлюпоцеть ся у сьвіжій водиці, так і я колись кохалась у своїх мріях, ніколи не загадаючи, що далі буде, і ні якої надії, ні-якого незбутнього бажання не виховувала я в своїй душі; а тепер ті бажання неначе зкаламутились і аж заклекотіли?.. Що їх внесло в мою душу, що їх навіяло? (За лаштунками застукотіли колеса). Борис?! (Схопила ся і вдивляється у темряву). Він, він! Ондечки він їде і побратим лукавий з ним. Ох, серце ж моє яке ти щасливе! (Кива головою і ніби кла-

няєть ся і тихо промовля). Пора, пора вам показати свої ясні очі!... Ага, і ви скучили? Що то поруч з ним сидить за людина? Пані якась, чи панна!.. Хто ж вона? Але він обминає нашу вулицю!.. Завжди їздив нашою вулицею, а тепер другою поїхав!... Він не дивить ся сюди!.. (Гукає). Борис Дмитрович! (Побігла, потім вернулась). Поїхав! Се щось дивне!

ЯВА 3.

Входить Гордїй.

Гордїй. — Добрий вечір вам, баришня! Позвольте для новаго знакомства рекумендувать меня. (Простяга руку).

Оксана. — (У бік). Поїхав і не глянув!... (Подає руку). З якої ж речі ти мене баришнею звеличав?

Гордїй. — А как же инач, когда ви пукет із белих рож? (У бік). І штоб етакую красотку можна било отвергать?... Вдивительно! (Голосно). А ви меня познали? Гордей Микитович!

Оксана. — Торік здаєть ся, бачила я тебе в городі. (У бік). Що то за панна з ним?

Гордїй. — То есть, позаторік, так ето верная ваша правда. Ну одначе я видю, што ви все ж таки не забилі мене!

Оксана. — Памятаю! (У бік). І не глянув і не привитав ся!..

Гордій. — Можна присісти?

Оксана. — Сідай, коли маєш зайвий час. (Сідають).

Гордій. — (У бік) І таку красоту, щоб промінять на якую нібудь другу? (До неї). Я все моє время, даже занятое, готов одписать у расход, потому как значить, тепер усе моє чувствіє на лице!..

Оксана. — Яке чувствіє?

Гордій. — А то, што как только увидів і страждаю, как рекрут на часах.

Оксана. — Ти про Катрю кажеш? Чула, що ти її сватав...

Гордій. — Тут вже не Катря, а друга лиходейка-злодейка! Катря, ето була моя глупая ошибка!.. Позвольте вам объяснить, Оксанія, по батюшки, звеніть на том, не впомню, но впрочем кажесть ся, безошибочно, што Антоновна?

Оксана. — На віщо: “Антоновна?” Змалку звав мене Оксаною, так і тепер зви.

Гордій. — Невозможно, потому, што не авантажно і не культурно!.. Когда я ісчо був невоспитаной, тогда і понятіє, мойо було мужицькое!

Оксана. — А тепер ти запанів, чи як?

Гордій. — Разві не видно мово воспитанія?

Оксана. — На віщо ти мені те все кажеш?... Морочиш мене!..

Гордій. — Оксанія Антоновна! Позвольте вам объявить опис моїх стражданій: што тепер вже другой мой предмет, а не Катря; што я чесно слово, і в мислях не імів, щоб какой двушмишленої шкандал, чи как.. Как увидів, сишчас вас і так себя тепер понімаю, што согласен померть і пущай меня покладуть у розовой гробочек і на кладбище одвезуть.

Жисть капейка,
Когда в любви лиходейка
Аб міне так понімаєть,
Што з сьвіта зживаєть!

Понятно вам, какая ето мука безответная любов?!

Оксана. — Не второпаю я тебе! Чого тобі?... У мене голова дуже болить..

Гордій. — Как не боліть голові? Ето верная ваша правда! Тут увесь корпус заболєить!..

Оксана. — Ніби щось палке і чуле говориш, тільки мова твоя якась химерна?..

Гордій. — Штож, когда я не вмю говорить по старому, по мужицькому. Разві ви не можете понімаєть образованого разговору?

Оксана. — Того, що ти говориш, я не розумю.

Гордій. — Вот, когда мені горко, дак горко, што ви не можете понять меня... Одначе, позвольте поднести вам для времяпровождєнія канхветов? (Дає канхвети).

Оксана. — Я не жадна на ласощі.

Гордій. — Кушайте, наслаждайтесь, сколько вліз... сколько завгодно. Как я теперича, значить, на собственном жалуванні, дак етот сюрприз нам пустяк, і я каждой день готов с моім вдовольствіем на всяки сладкі веші!.. Кушайте, кушайте... Ну, только подумайте об мойом нещастю!

Оксана. — Адже ти бачив, то панич поїхав зараз вулицею?

Гордій. — Нічаво я не відав! Я світу Божого не віду! Ну, віду только свое горе! І што только я горості терплю при свойом совокупном разужасном чувствіі, дак ето даже вдивительно! Позвольте вам подарить кольцо золотое?

Оксана. — З якої речи?

Гордій. — Так значить, ви без нікатораго вніманія понімаєте об мене?... Ні канхветов не хочете кушать, ні подарка золотого не берйоте, за штож такая вжасная тиранія? Забросаюж я ето кольцо, когда так, в Дунай бистру ріку!.. Пуцай погибаєть три с полтиною! Мене тепер до такого іронія доходить, што пуцай другі как хотять об вас понімають, ну, я, когда на то ідьоть, готов в огонь і в воду!..

Оксана. — (У бік). Що він таке плете? (Встає).

Гордій. — Я считал сишчас од одной деревеньской баришні, как об вас не котори люде скверно понемають, што готові бросить вас на безславіє і все прочее..

Ну, одначе, хоча ми і не з дворан, а натакої пассаж, штоб іметь у своїх мислях такое вальварское понятіє — не согласні!..

Оксана. — Кажі бо товком, щоб я тебе хоч зрозуміла!

Гордій. — Разві вам іщо не обясняли?

Оксана. — Що таке?

Гордій. — Уся тепера дерйовня гаворить, што гаворить, наш панич женить ся на какойсь памещицькой баришні, так вот кака я симпатія!

Оксана. — Що-о? Ти паний, чи?... Від кого ти це чув? (Схопила ся).

Я В А 4.

Ті ж і Текля.

Текля. — Від кого? Дивно! Усе вже село гвавтує, невже ти не чула?.. І не бузувір. Звів тебе сердешну з ума, а тепер сватає вже другу!... Я, як почувла се, аж заплакала!.. Знаєш що, біжи зараз прямо в горниці і мов кішка скажена кинь ся йому в вічи!...

Оксана. — Та ви се умовились мене дратувати, чи серце моє вам здалось на виграшку, чи жили з мене хочете тягти? Оден плете якусь нісенітницю, друга сичить як гадина!...

Гордій. — Ну, одначе до свиданія! Я при етаких беседах не намірен присут-

ственно бить. Но когда заспокоїтесь, Оксаніє... так вспомніть, што єсть адін такой чоловік, у вашім предміті, што в огонь і в в ду!... (Пішов граючи на гармонії і тишенько підспівуючи).

Я всю Хранцію обездил,
Не найшов своєю милою,
І в Расію возвратив ся,
Не застав єе живою!...

Оксана. — Текле! Кажі правду, що ти чула про панича?

Текля. — Отсе тебе, Оксанко Бог карає, щоб не чарувала панича, щоб не ходила до схід сонця по непочату воду, щоб не носила у пазусі любовітку і всякого зіля!...

Оксана — (нетерпляче). Це все я, я таке коїла?... Так, я відьма, я чаклівкиця?.. Яка ж мені кара за це?

Текля. — А така, що панич Борис посватав ся на панночці, на Басюришиній дочці!

Оксана. — Ха, ха, ха! Це ти все нарочито? Ну, ну, що ж далі?

Текля. — Регочеш ся? Так знай же, що панич ще вчера посватав ся. Завтра й до вінця їдуть! Не віриш? Ходім зараз до горниць, сама побачиш. Там вже такий бенкет іде!... (Тягне її).

Оксана. — Ходім!.. Ходім, нехай я своїми очима побачу... Очам не повірю, тільки серце!... (Ідуть. Тільки що видійшли від хати, як з за тиню набіга юрба парубків і заступа їм дорогу). Це що таке?

Текля.— Як що? Це ж тебе зараз звінчають!

ЯВА 5.

Парубки. — (Хапають Оксану). Годі тобі, ірасуле, дівувати!

Оксана. — Пустіть, пустіть мене!

Текля. — Затуліть мерщій її рота, щоб не гвалтувала... (Парубки завязують її рота. Текля зникає).

1-й Парубок. — А в кого той очіпок, що на сьмітнику знайшли, давай його сюди! Давайте мерщій мазницю, вимажемо її голову, щоб не сьвітила косою.

2-й Парубок. — На, осьдечки! (Подає на палиці забруднений очіпок).

1-й Парубок. — Мерщій несіть мазницю! (Наважаєть ся надіть на Оксану очіпок, вона кусає йому руки). А, ти ще й кусаєш ся? Ах ти ж чортова нехлюя, хвойда всесьвітна! Де мій ніж? Я її зараз відчеркрижу косу, по саму ріпицю!... (Вийма з кешені ножа). Сьпівайте, братця, весільної!.. (Парубки сьпівають, регочучи).

“Свадьба йде,
Рак у дутку дме,
Черепаха сваха,
Бузинова дудка”...

Оксана. — (Зірвала хустку з рота і не своїм голосом галаснула). Гвалт! Рятуйте, хто в Бога вірує! Братики, голубчики, Бога ви не боїте ся?!

1-й Парубок. — Щож се, мазниці й досі не несуть?

Я В А Б.

Степан, Охрим і ще парубки біжать вулицею.

Степан. — Хто тут гвелтує?

1-й Парубок. — (Регоче). А осьдечки паню хочемо покрити, так пругаєть ся, бісова тїнь!

Степан. — (Пізнав Оксану). Катюги! За що ви знущаєтесь над дівкою?

1-й Парубок. — Не знущаємось, а хочемо честь їй віддати по заслужі!

Степан. — Геть іроди! (Вихоплює у першого парубка ножа). Черева вам розпаназаю! Охриме! Гей, братці, дайте помічи! (Степан тимчасом вихопив з тину кілка). Геть, бузовіри, собаки! Голови розчавчу!..

Охрим. — (З кілком). Ребра перетрощу!

1-й Парубок. — Ну, ну, не дуже! Ми й вас скрутимо!

Степан. — Мене скрутите? Ах, ви блазнюки, щенята шолудиві! (Борюкають ся).

Охрим. — Ще той на сьвіт не народів ся, щоб мене зкрутив? (Берепцнув одного зкрутив до дому, а потім і другого).

Оксана. — (Вирвавшись, біжить до своєї хати, але не добігши, падає на землю зомліла).

Степан. — Ходім, катюги, до старшиви!

Охрим. — Анахтеми! В холодну вас! П'янюги чортові! (Всі гвалтуючи пішли селом).

Текля. — Підходе до Оксани). Ага, зомліла?... Ой, що се у неї іде кров з рота? Невже пробили, борони Боже ще й дуба дасть? Щось рипнуло дверима! (Побачивши Заваду, втікла).

ЯВА 7.

Завада. — (Вийшов з хати, позіха). Що воно неначе щось гвалтувало? Чи то може мені з просоня так показало ся Де ж це Оксана? От, того я вже не вхвалив, щоб у ночі тиняти ся по городах, та по садках. Сиділа б собі на подвір'ю і любесенько... Що се панича Бориса так довго нема, кудись поїхав, та й загостював ся, а Оксана без нього неначе сама не своя... Коли б, борони Боже, вона не захохала ся. Треба б з нею про се побалакати... Побалакати?.. Та хто його зна, як його й балакати? (Гука). Оксано! Оксано! Ні, не чуть! (Іде і натикаєть ся на Оксану). Що це лежить? (Придивляєть ся). Оксана?!

Оксана. — (Шепоче). Ох, не знущайте ся наді мною!

Завада. — (Підводе її). Господь з тобою, моя дитино! Хто ж над тобою знущаєть ся? Та що се з тобою? Ти вся закровавилась!..

Оксана. — (Озираєть ся). Бачте, яка правда на сьвітї!

Завада. — Що таке, доню?

Оксана. — Посватав ся, а мене бють! Я ще жива... Мою душу, мое серце взяли і кинули ворогам на поталу...

Завада. — Щож бо ти, доню, говориш?

Оксана. — Очіпок на мене надїли, покрили... і косу відрізали.. голова моя в смолі!..

Завада. — Який очіпок?.. і коса твоя ціла!.. Бог з тобою! Чи се ти у сні, чи збожеволїла?

Оксана. — Я покритка!..

Завада. — (З жахом). Покритка?! Так ти осоромила мою сїду голову?!

Оксана. — Осоромила?!.. Покритка и, покритка!..

Завада. — Зтяла ти мою голову, живцем поклала мене в домовину! Спасибї! донечко! Спасибї, моя утіхо, моя порадице... Оддячила за хліб за сіль і за науку! (Оксана кидаєть ся до нього). Геть від мене, гадино!..

Оксана. — (Не розуміючи). Гадина?.. За що ви мене взичаєте?

Завада. — А що ж, хвалити мені тебе, чи як? Клади ж мене мерщій у домовину, копай заздалегідь яму!

Оксана. — Гюсватав ся, посватав ся! Згубив мене... Я вже не жива, я в домовині... (Кричить). Вийміть, вийміть мене з домовини, страшно тут, темно!... (Ухопилась за груди і зомліла).

Завада. — Боже мій! Щож це з нею? Зімліла! (Несе її в хату). Ох, горенько, горенько! Відкіля ж ти несподіване зявило ся на мою голову?.. (Поніс її в хату).

Я В А 8.

Гордїй. — (Засмучений виходить і зупинив ся посеред шляху). Єсть песня, у которой гаворить ся: што гаворить.. візьми в ручку підсталету, застрільни ти грудь маю!.. І как вжасно много учительной горости у етой самой песні, как будто вона з мого стражданія, описаніє! Оксанія Антоновна, как будто і в резон не взяла мово чувства? І невжелі ж я должен быть погибнутой чалябек? На каком основаніі?.. Ах, как вжасно мойо сердце горить! (Гюмовчав). Сколько я етаво мамзельского товару не видав у городі, ну кажеть ся так, што не одна ісчо не завдавала моему сердцю такой тоски-муки? Пущай у городі баришні і свою хвинозонию іменють в красивом содержаніі, пущай будеть в настоящом хвасоні і їх воспитаніє какуратное; і пущай вони і на речах бойкі... Ну, только нет у них етого самого вдвигательного взгляду, од которого сердце кипить!.. Тятенька говорили, што за Оксаніє-

ю Антоновною і приданое довшно быть какуратное і денежной капитал... Ну, как же не страждать? Што Оксанія мало воспитана, так ето ми поправим!.. А вот што кальця золотого не приняла, так значить: аминь і шабаш!... (Задумав ся). Там, чи була у неї кака кам рція з паничом, чи не була, так ето пустяк, ми у городі до етого безобразія приравнодушились. Главно діло денежной капитал. Чалавек без капитала, што швец без колодок, чалавек з капиталом всегда імеіть енастоящий свой тип у хорошой кампанії. А женив ся б собі, сищас би встругнув майстерску, взяв би подмастерна, двох малчиков, квартиру на болшой вулиці і живи в своем авантажі, как порадошной гаспадин. Бульвар тут, гостинниці кампанія з воспитанными людьми і получай благородное образование: на білярті, у карти, у кеглі, кахвешантан... За пустяком всьо дело: капитал денежной надо іметь! Ах, как я страждаю, как я страждаю!..

ЯВА 9.

Степан. — (Іде вулицею, дуже з'іретований, спостеріг Гордія і зупинив ся). Хто се стовбичить?

Гордій. — Свой чалавек! А ти обхадной, чи как?

Степан. — (Гідійшов). Чого ти тут тиняеш ся?

Гордій. — А ежелі у меня єсть та-
кой каприз, што я не намерен усякому об-
яснять?

Степан. — Вже ніч давно, а ти веш-
таєш ся?

Гордій. — А хоч би й сьвіт, тобі що?

Степан. — Ти бачив, яка тут була ве-
ремія?

Гордій. — Нечаво я не видав і не хо-
чу видать!

Степан. — Он, які ироди повилуплю-
вались!

Гордій. — Єто ти про панича? Да,
неприятной шкандаль! Но, єто случает ся
не только в деревні, а і в городе. Только є-
то овсім не так надєбно було, треба було
хоть денежное награждение.

Степан. — А я думаю, що треба б
було усім вязи поскручувати!

Гордій. — Какі вязи?

Степан. — А по твоему ж як?

Гордій. — Кажет ся, што ми розми-
нулись у понятях? Я гавару што денежным
капиталом усякі такі діла можна замазать...
А как мені вона нравить ся... нравить ся так,
што хоч сишчас в Дунай бистру ріку сторч
головою...

Степан. — Та що ти верзеш?

Гордій. — Гаварать, котрі люде єсть
з понятієм, так гаварать, што гаварать: лех-

че чалавеку на душі, как вон другим о свайох печалях обявить. Значить, как те пер виходить такой предмет, што значити Оксанія Антоновна в любви получила ремиз, дак как ти думаеш, я через етое само возлюбив її і страждаю безатветно-чижало

Степан. — Нічого не второпаю, щти мелеш?

Гордій. — Виноват я, што ти тако безпонятливой? Ну, я по простому скаж тобі, што я хочю сватать Оксану.

Степан. — Що-о? Ти хочеш її сватати?!

Гордій. — Отчево ж неть? Разві я та кой не пристойной, чи безавантажной?... Єжелі панич тепер отказав ся.

Степан. — Ти хочеш її сватати? Ти з роду дурний, чи отсе сьвіжо скрути ся?

Гордій. — Как вона, значить, бул полюбовниця паничева.

Степан. — (Визьвірив ся). Полюбовниця? Анахтемо! Замовчи, бо тут теб чертяка злиже!

Гордій. — Штож ти кричиш, што т командуеш?

Степан. — Як ти посьмів сказати н дівку таке гидке слово? Та чи тямиш, щтакое для дівки честь? А, де тобі знати! Коли ти у городі звик хвоськати своїм нечистим язиком, то тут не до речи твої городянські норови!..

Гордій. — Дак я нічаво не пойму? Єжелі ж тепер усі гаварать?

Степан. — (Дражнючи). “Гаварать, гаварать!” чортова ти гаварака! (Тика його пальцем у лоб). А о тут у тебе, у сій тикві, ключче чи піре?

Гордій. — Неть, кажись, я при своїм понятїї!

Степан. — Брехня, не вір собі! Тебе, мабуть, ще змалку обікрадено! Колиб у тебе свій розум був, то ти б перш розміркував, що яка то мусить бути страшенна враз, коли людину чисту як скло, обговорюють лихим словом?

Гордій. — Так, значить, єто один тольки скверной разговор?

Степан. — Я ж кажу, що тебе дурнем охрестили! Тьфу! (Плюнув і пішов).

Гордій. — Што ж ти тьфукаеш, за што ти ругаеш ся? От так хорошей фелетон! (Степан зайшов вже далеко.) І я тобі скажу: тьфу! Важна особа!

Степан. — (Вернув ся). Ти-бо слухай, Гордію, що я тобі скажу!..

Гордій. — (Відступає зі страхом). Та то я плюнув у шутки!

Степан. — Ти, мабуть, справді кручений. Я тобі скажу, послухай мого совіту: не бий ти надармо чобіт, бо тільки підметки почовгаеш.

Гордій. — Ну, у мене бакфорти на
тройной подошві.

Степан. — І языка зацепни на пе-
тельку бо оддубасю так, що аж піре з тебе
сипатиметь ся!

ЯВА 10.

Завада. — (Засмучений). Не знаю
по яку бабку й кинути ся? До писаря хиба
пійти, як що він еще й дома! І що таке з не-
ю подіяло ся, ніяк не розберу?

Степан. — (Підійшов до нього). До-
брий вечір дядьку!

Завада. — Се ти, Степане?

Степан. — Куди се ви налагодились
іти?

Завада. — Ох, хоч і не питай, сина-
шу! У мене в господі таке лихо скоїло ся
а з чого воно?..

Степан. — Я все знаю... ходімо, я вам
дорогою розкажу! (Пішли).

Гордій. — (Провівши їх очима). Од-
наче за што он двечі обьявив мене дура-
ком? Ну, сколько живу, кажись, ніхто ісч
із товаришів не обозначав мене дура-
ком прямо у глави!.. Сказано, как мужи
дак і нікоторого воспитанія! А я тобі ска-
жу, што сам ти дурак двохетажний, во
што! (Пішов).

Я В А 11.

Текля і Гордій.

Текля. — (Оглядаючись). Ходила до горниць, шепнула Соломії про Оксану, щоб сказала пані про мою послугу. Пані дасть мені дві сотні карбованців!.. Я не знаю, що їй робитиму з такими грішми, я їй перелічити їх не зумію? А ну, що то тепер з Оксаною діється: чи одійшла вона, чи захворіла?.. (заглянула у вікно).. Нічого не видно, світло горить і ніби нікого нема в хаті!.. Ні, ондечки Оксана на вколюшках стоїть, Богу молить ся... А сльози як град котять ся!.. Та не вже ж так вона коха панича?... О, встає!... Іде з хати. (Ховаєть ся).

Гордій. — (Підкрив ся до Теклі). Здрастуйте, баришня!

Текля. — Ох, як же ви мене злякали!

Гордій. — Чаво ж пужать ся? я не звер дикою какою! По якім таким ділам?

Текля. — А ви?

Гордій. — Я по своїм унутреннім... А ви наверго кокогось кавалера иськали!

Текля. — Якого? Ви може натякаєте, на котрого з наших свинопасів?

Гордій. — Будьто вам не оден з ваших кавалеров не ндравить ся?

Текля. — Хай вони усї хоч і зараз повиздыхають!

Гордій. — Одначе ж я слухав, што ви з Ахремом любов крутили?

Текля. — Бач, бач! Я ж кажу, що я усім кісткою в горлянці засіла! Господи, Господи, здаєть ся нікого не зачіпаєш, нікому не заважаєш!..

Гордій. — Полно печалі-тоски, не стоїть на єто внімать нікоторого обраче-нія... Так кого ж ви пськали?

Текля. — (Соромно). Ще й питають?!

Гордій. — Неужелі меня?

Текля. — Догадайтесь! Як приїхали ви в село, як побачила я вас... Ні, не хочу казати, бо мені стидно!.. А для чого б я вас перед усіми вихваляла?... От, кажу парубок, настоящий кавалер, не нашим зама-зурам рівня?

Гордій. — Так неужто я вам индрав-люсь?

Текля. — У нього, кажу, і погляд со-колиний, і хода молодецька, і хватка, і речи його улесливі та приятні!.. Коли чую, ви за-думали посилати старостів до Катрі... Як почувла я се, то мало-мало не зомліла!..

Гордій. — Ах, не досадуєте ви меня Катрею! Как вона єсть глупая, так я боль-ше не дурак і єто просто була моя глупая обшибка.

Текля. — Знайшли кого сватати! У неї раз у раз слина з рота котить ся, а на плечах та на стегнах оттакі чираки: вона з чиряків ніколи не вигоюєть ся?

Гордїй. — Будто? Вот так категорія! Ну, благодарю вам, што ви менї глази одкрили! Позвольте предложить вам канхветов?

Текля. — Ні, спасибі! (Бере).

Гордїй. — Возьміть, возьміть ісчо (Текля бере). Єто нам не вбиток.

Текля. — Люде, як спізнають, що я беру від вас гостинці, цю скажуть?

Гордїй. — А што є вони? Вони нічаво не магуть.

Текля. — “Не магуть”? Та як тільки дізнають ся, що я вас люблю!... Ох, що ж отсе я сказала?

Гордїй. — Повторіть! Сделайте ісчо раз репетицію єтим доволно приятним сценам...

Текля. — (Закриваєть ся рукавом). Ох, сором же який!

Гордїй. — Нікоторого сорому! Когда так, то позвольте вас спросить: какое у вас приданое?

Текля. — Яке придане? Нас дві у батька. Я та менча сестра, Мокрина. А ми люде заможні.

Гордїй. — Дасть ваш папаша пятьсот рубльов? Або на худой конець чотириста?.. Нинче главна статя, штоб свою майстерську... Єжелї дасть хоч триста пятьдесят і тот сикунд я уже у вас улюбьон!

Текля. — Я знаю одно тільки, що у мене своїх буде півтораста карбованців, бариня подарують.

Гордій. — Не можеть бить? Єй Богу, я в вас уже улюбьон! Позвольте вам подарить кальцьо залатое!

Текля. — Не хочу, не хочу! Ні за що на світі!

Гордій. — Как же ви можете делать такой равнодушний отбой улюбленному чалавеку? Гавару вам, што я вже страждаю об вас і што серце мойо кипить і пузиреїть, как настояща шевська смола на вогні!...

Текля. — Ох, як же ви палко, та хороше говорите! (Зхиляеть ся до його грудей).

Гордій. — Вам індравляють ся мої речі? Я вас тоже воспитаю, Текля... как вас по батюшкі ізвинїть на том, не впомню?

Текля. — Свиридівна.

Гордій. — Свиридя, значить, буде по благородному: Спиридоній? Текля Спиридонівна. возьміть кальцьо залатое, бо как не возьмете, забросаю его в Дунай-бистру р ку, пушай погибаїть три з палтиною!

Текля. — Я ж стидаюсь! Надїньте його сами на мій палець! (Гордій надїв).

Гордій. — Тепер позвольте вас неравнодушно розцілувать, как собственно-ручную невесту!

Текля. — Ох, який стид! Не хочу, не хочу! (Гордїй цілує її). Що-бо ви робите?

Гордїй. — Не скісняйтесь, потому што єто от вжасново, не равнодушново чувствія!

Текля. — (Цілує його). Ох, що ж се я зробила? Я й цілувати ся до ладу не вмюю!...

Гордїй. — Одначе ваш поцелуй сладкой, как карамель!

Текля. — Це я уперше на своїм віку цілую парубка!.. Цитьте, цитьте!..... Щось гомонить? Чуєте? Ходімо, ходімо мерщій відсілля!

Гордїй. — Ну, я вам теперича обясню, што я вас спершначалу должно быть не розглядів, кака ви єсть красотка!... Но тепер видю, што ви, как настоящая хвататраїфя, масляними красками списана, чесно слово! Тольки б хоч 300 рубльов при вас авантажу і сишчас провзойдѣот между нами по закону церковной процес!.. (Пішли).

Я В А 12-а.

Завада і Писар.

Писар. — Шкода, що це тратилось не на молодіку. А сьвячена вода є в вас?

Завада. — А як же? Я для бджіл держу, ще позавторішню.

Писар. — Це ще краще. Тут вся сьда, шаб сьвячена вода і віск з страшної сьві-

ки; а вже касательно останнього, то все ми побачимо у сій книжці. У сій книжці про весь мир списано і вздовж і впоперек і я, як гляну у ту книжку, то бачу увесь мир, як на своїй долоні... А ну, підждіть, глянемо на небесні світила і движеніє соотвіственне таковим. (Приклада руку до лоба і дивить ся на зорі). Одна, друга, третя у купі... шість зверху, одна ясна з боку, одна захмарена зі споду.... (Щось шепче і спльовує три рази на бік). О, бачите, ондечки одна покотила ся... Ага, лети-лети поподаді відсіля... Котись, котись, не докотись, перекотись, зупинись... Від молитвенної, рожденної, хрещеної... тьфу, тьфу, тьфу!... (Знов шепоче). Ну, а тепер ходім, може й допоможе! (Ідуть і знова затримали ся.. Памятайте, милостивий государю мій, що як увійдемо в сіни, то мерщій запріть двері, а главне — каглу затуліть, щоб не втиснув ся за нами той, що не в ночі згадувати! (Пішли).

ЯВА 13.

Виходить Степан.

Степан. — Не вірю я, щоб панич насьміяв ся над Оксаною! Двічі вже ходив до горниць, питав декого з двірських, чи посватав ся панич? Всі кажуть: “Здаєть ся, посватав ся”.. Здаєть ся.. Та хто ж мені правду скаже? Ну, посватав ся, то посватав ся. Ніхто тобі не боронить жинитись на

кому хочеш, тільки перш виправ перед людьми ту, з котрою кохав ся, відсахни від неї лиху славу! Невжеж ніхто не сказав йому про те, що скоїло ся з Оксаною? Я ж прохав декого сказати, а найпаче Соломію прохав і вона запевняла мене, що скаже зараз паничеви... Чого ж він не йде провідати Оксану? Невжеж він насьміяв ся над Оксаною і стоптав її честь? Ні, ні!.. А як? Страшно й подумати!.. Більш двох років я про панича слова нікому лихого не дав вимовити, баки всім забивав, а тепер? Що ж тепер? Завіщо панич насьміяв ся над дівкою?... Мана якась, страшенна мана!... Піду ще до панського двору і як той звір тинятимусь доки не підстережу кого такого, що всю мені правду виявить... І коли, борони Боже, панич винен перед Оксаною, то.... То я вже й не знаю, що вийде з нашої розмови... (Пішов).

Завіса.

ДІЯ ІІІ.

На другий день у досьвіта.
Велика кімната у панськiм будинку.

Я В А 1.

Соломія і друга дівчина (несуть від столу до дверей посуду і пляшки).

Соломія. — І я може не меньч від тебе хочу спати, а як треба товктись, то й товчусь... Що сьвітає вже, так щож? Виспимось і в день: не що дня бенкети, поспієм відпочити!.. (Соломія віднесла посуду і вертаєть ся). Ну, заварили наші пани кашу!... Бідного панича зовсім заморочили. Спершу посадовили його у карти грати, щоб не урвав часу, та не провідав Оксани, а далі так підпоїли його, що ледви дійшов до ліжка і як сніп звалив ся... Чогось Степан приходив, такий зіритований, прохав, щоб я викликала панича; як глянула я на нього, так аж затремтіла... Може у нього що лихе на думці?... Що там парубки зробили з Оксаною? Як тільки упораюсь, побіжу, та розвідаю.

Я В А 2.

Текля і Соломія.

Текля. — Соломіє, де пани?

Соломія. — На віщо тобі?

Текля. — Я підвела парубків, щоб Оксану на сьмігнику звінчали: їй наділи на голову замість очіпка постіл, смолою косу вимазали і пірем обсипали; а ворота дегтем вимазали!..

Соломія. — Ой, Текле, навіщо ж ти отце накоїла?

Текля. — Де пані? Нехай мені дають гроші.

Соломія. — Які гроші, за віщо?

Текля. — Тобі дам пів сотні, а собі возьму півтори сотні!..

Соломія. — Що це ти торочиш, про які гроші?

Текля. — Хибаж не ти казала, що пані дасть аж дві сотні?

Соломія. — Так щож знахарови або знахарці, а тобі за що?

Текля. — Як?!

ЯВА. 3.

Тіж і Степан..

Степан. — Де панич?

Соломія. — Панич вже спить!..

Степан. — Спить?

Текля. — (У бік) Який він страшний! Утекти мерщій. (Зникла).

Степан. — (До Соломії). Розбуди панича!

Соломія. — Та хибаж я сьмію це зробити?

Степан. — Невже не можна? Скажи мені правду: посватав ся панич?

Соломія. — Ні!

Степан. — Ти правду кажеш?

Соломія. — А чогоб я мала брехати?

Степан. — Слава Господеви, ще не все дійшло до краю, ще є надія!... (Скоро пішов).

Соломія. — Що це з ним?... Як по правді сказати, та я й сама не розберу, чи вже засватав ся панич, чи ні? Щось балакали - балакали, стара Басюриха все підсідала до панича; потім панич сидів довго поруч з баришнею, щось розмовляли, реготали.. Потім пили вино за вечерею і гукали: "вура!"

Я В А 4.

Входить Оксана.

Соломія. — (Угляділа її). Оксано, ти?

Оксана. — Цить! Скажи мені, Соломіє, є у тебе в серцеві Бог?

Соломія. — Я, ей-богу, сестричко, я...

Оксана. — Я тебе питаю: є у тебе в серцеві Бог? Чи здіймались коли небудь твої груди ид вагою невимовного смутку?

Чи з'являлись коли небудь сльози у твоїх очах?...

Соломія. — Я... я... не камяна!

Оксана. — (Ухопивши її руки). Не камяна? Ти правду кажеш?

Соломія. — Хоч і записягти!..

Оксана. — Скажи мені, як перед Богом: посватав ся панич?

Соломія. — Не знаю, не втямлю, сестричко!.. Достойтно довідатись не можна. Не розберу я панських заручин. У нас, як посватають, зараз молодих на рушник становлять, молоді кланяються образам, батькови й матери; а в панів мабуть не так.

Оксана. — Виклич мені панича!

Соломія. — Він, сестричко, п'яний, спить!..

Оксана. — П'яний? Ти мене обдурюєш?...

Соломія. — Ей-Богу, ні! Там такий п'яний, що й на ногах не встояв!... Може його нарочно напоїли?

Оксана. — (Похитнулась). “П'яний!” “Напоїли!” І се самотійна людина! Остання надія захмарюєть ся і згаса!.. Проведи мене до нього... Мій жаль його розбудить, мое горе його витверезить!..

Соломія. — Пострівай! Може я його розбуркаю... Тільки, сестричко, іди з горниць, там у садку подожди, знаєш, бе-

сідку?... Бо як пані постереже тебе, лихо буде, — вора ще не спить!

ЯВА 5.

Входить Наталя Семенівна.

Наталя Семенівна. — Побачила Оксану). Ти?

Соломія. — Що ж це буде? (Зникає).

Оксана. — Я!... Не полохайтесь. Це не манія моя, а я, живісінька... Не полохайтесь і мене не лякайте, бо не злякаете!..

Наталя Семенівна. — Як ти посьміла ввійти?

Оксана. — Не кричіть, собі тільки сорому наробите, а мені однаково... Двері не заперті, і я ввійшла. Пані! Не з ножем в руці я прийшла до вас і не з докорами, а принесла вам своє серце, щоб ви його доби́ли!.. Живуче скажене, ніяк сама його не здолаю!..

Наталя Семенівна. — Я не душогубка!

Оксана. — “Не душогубка?”... Чому ж у вас такий страшний погляд? Чула я, правда, від людей, що бува й так: “погляд вовчий, а душа янгольська”... Примусьте ж вашу душу, щоб вона хоч на хвилину засяла у вашім погляді і може та мала хвили́на надасть мені сили і одваги... Я сьміливо йшла до вас, а тепер острах давить мо-

ю душу і сковує мої уста... Хоч однуж искру жалю у погляді.. молю вас!...

Наталя Семенівна. — (Тихше). Чого тобі треба? Чого ти хочеш від мене?

Оксана. — Чого я хочу? Ха, ха, ха! Чого я хочу? І це питає мене, його мати?!.. І справді, чого я хочу? Я мабуть, зовсім вже збожеволіла?.. Ви колись казали мені, як ще я була при вас за горнишну....

Наталя Семенівна. — О, я що дня проклинаю той час і годину!..

Оксана. — Чудно! А тоді мені здавалося, що ви самі тішились, дивлячись, як панич залицявся до мене? Тоді вам се здавалося за виграшку, чи може в очах ваших жила тоді ваша янгольська душа?..

Наталя Семенівна. — Я не встерегла ся, яку я гадину в пазусі зогріла!..

Оксана. — (Не слухає її). Ви якось розказували мені, що ви й самі не з високого роду, що й ваш отець був простий мужик-міщанин, що вчив він вас за мідні гроші; а нарешті прийшлося вам панувать... Чогож тепер ви так пишаєтесь? Але стривайте, що це я плету?.. Чи воно до речі?.. Я не те зовсім хотіла сказати. (Подумала). Щож таке я хотіла сказати?.. Що ж таке? Хиба те що ваш син любив мене, що вашого сина і я любила?

Наталя Семенівна. — А тепер, минулось!

Оксана. — “Минуло ся”? Справді:

“минулося?” А я наважилась була у одним слові вимовити перед вами всю мою душу всю мою печаль... Хотіла сказати таке слово, у котрім ви побачили б, як у чистій прозорій воді, всі мої муки, всі рани мого серця... “Минуло ся!” І ви так спокійно і тодіб сказали. “минуло ся”, колиб побачили у трумні свого єдиного сина?.. А я вже лежу в трумні, а моє серце—його серце, а моя душа — його душа, а моє житте — його житте... І він помер задля мене, і я вже не жива... І все ж таки, ані искорки жалю у ваших очах?.. Пані! Я кохала вашого сина!.. У його коханняю я кохала увесь мир Божий!.. Він був моєю думкою, моєю молитвою, моїм сьвітом!... Одняли його від мене... Одняли не душогуби, а люде з янгольською душею!... Ох, страшно ж мені, страшно! Серце моє: чи є ти в грудях, чи нема — я не чую тебе!...

Наталя Семенівна. — Мені жаль тебе, Оксано!

Оксана. — “Жаль?” Вам жаль мене, вам жаль?!... А!... Не треба, не треба мені вашого жалю! Ні, ні!.. Я вас зобидила, я не те сказала, я вас зневажала?.. Пробачте мені... Скажіть, скажіть, промовте ще раз те живуче слово: “мені жаль тебе!”... Вмирай серце!.. Сліпніть мої очи, глухніть мої вуха!.. Се не материна мова!...

Наталя Семенівна. — Іди собі з Богом... пора вже тобі, не в пору ти... (Хоче іти).

Оксана. — Правда ваша. Я вже надто забарилась..

Наталя Семенівна. — Ну, то йди ж собі....

Оксана. — Стривайте! Кажуть, що я вчарувала панича? — Правда!.. Кажуть, що я відьмовського кодла! Кажуть, що я хотіла бути двірянкою?... От за це, то вже й сам панич присягне що правда!.. Бачте... Я все це вам кажу і не червонію, щоб ви запевне знали, що й справді нема у мене встиду ані крихітки... що я вже така непутяща вродилася, така хвойда, що й сором не їсть мені очий!.. (Хапаєть ся одною рукою за одвірок, другою за голову).

Наталя Семенівна. — Ти ледве на ногах стоїш?

Оксана. — Нічого осилю себе!

Наталя Семенівна. — Присядь, Оксано, спочинь!

Оксана. — Деж таки я сяду перед панею?.. Ми до сего не призвичаєні. (Помовчала трохи). Бачте, вже й одійшла. Живуча я, як гадина!.. Здійма з пальця перстень). Се його, паничів перстень. Хотіла шпурнути його в воду, та пошкодила, це золотий. Натє!.. Принесла вам все ваше добро.. (Поклала перстень на стіл). Ото ж всієї розмови, ото ж і всієї поради! (Іде до дверей).

Наталя Семенівна. — Стривай, Оксано!

Оксана. — (Зпинилась). Пора ж і честь знати! Самі мене вигонили, а тепер зупиняєте, на віщо?

Наталя Семенівна. — Я хочу тобі віддячити за те, що без гвалту і галасу розв'язала мойому синові руки.

Оксана. — Як віддячити? Хиба ви ще не віддячили?

Наталя Семенівна. — (Виймає скоро зі шuffling гроші). Це тобі на придане!

Оксана. — (З призирством). Що-о? Дякуйте, пані, що ви його мати! Віддайте ті гроші на подзвінне та на церкву, щоб що дня виймали часточку “за здоров'я” вашої янгольської душі.... Пані, пані! Не в кожного й душогуба здійметь ся рука на умираючого, а ви.. ви виняли з моїх грудей серце і, сьміючись, краєте його при моїх очах на шматочки!.. Не Бог, вам пані душу дав, не мати вас породила! (Пішла).

Наталя Семенівна. — (Спершу немов остовпіла, а далі прожогом кинулася). Оксано, вернись! (Відбігає від дверей) Що це я роблю, чи я не збожеволіла?... Щоб я згодилась на нерівний шлюб?... Ні, ні, не погублю я своєї дитини!.. О, чом ти, Оксано, черівня мойому синові?!.. Яка щира, яка чула душа!.. На що ти, Оксано, в кріпацтві уродилась?... Жаль мені тебе, а си-на ще більше жаль!.. Ні, ні, не невістка ти мені!..

ЯВА 6.

Кілька хвилини нема нікого на сцені. Розвидняється, проміне сонця пробивається у вікна. Згодом входять: Горнові Максим.

Горнов. — Невже тут всі ще сплять? Побачитись би з Борисом, тай до дому рушать. (До Максима). Так виходить, ми з вами у ціні зійшлись?

Максим. — Де ж мовляв, не зійшлись; я ще й рота не вспів роззявити, а ви вже й ціну поклали, та ще й яку, мовляв, ціну! Алеж глядіть, чи не помилили ся ви, бо я швець такий, що тільки під завязь умію чоботи шити, а вам може треба городяньського?

Горнов. — Ба ні, мені такого й треба до школи.

Максим. — Тепер вже повело ся так, що шиють чоботи на дві колодки та ще й на шпильках; а я все на дратві, під завязь. От, що вже дратву, то на вдаху чи хто висуче проти мене?

Горнов. — Я хочу, щоб мої школярі спершу навчились шити прості чоботи, а там вже, котрому зкортить городських чобіт, то нехай сам добере способу, як їх змайструвати?

Максим. — Еге! Нехай вже, мовляв, само домадикується!.. Я ще мав дещицю вам сказати, та тільки й не знаю з якого боку й почати? Ще як скажете: “от старий, почав вже вигадувати?”...

Горнов. — Що ж таке?

Максим. — А те, що я ще з роду-віку не бурлакував, а отсе, мовляв, вже ніби приходить ся покидати стару... Там такого репету наробить, що не тільки в хаті, а й на подвірю, мовляв, буде тісно..

Горнов. — Чому ж не взяти й бабу з собою?

Максим. — Чи й справді? (Зрадів). Вона у мене, Владимир Петрович, така, що й хвилини без діла не сидітиме. Там така працьовита, що й сказати!.. (Сьміється). А як роботи нема, то зі мною сварить ся, а вже без діла не всидить!..

Горнов. — Знайдемо і її діло.. А за ціну певно не будем торгуватись?

Максим. — Та яка вже ціна беззубій?

Горнов. — Часом беззубій краще зубатого.

Максим. — Та воно так, Отсе вже ви мене, зовсім мовляв, як на сьвіт народили. А то, як сказали мені про ціну, а я з опалу погнав ся за грішми та й про бабу забув. Отсе ж і чудесно! У хату свою впустию Матвія, тут у нас є такий бідолаха з двірських безземельних, що дітей, мовляв, повнісінький запічок, а хати дасть Бог. Нехай собі живе, та хліб жує, та двору догляда..

Я В А 7.

Ті ж і Борис.

Горнов. — Ну, ти й спиш! Я вже з

города двадцять верстов пробіг, а ти...

Борис. — У мене голова страх як бо-
лить!.. О, я й не бачу. (Чоломкаєть ся з Ма-
ксимом). Що ж, договорились?

Максим. — (Усьміхаєть ся). Вже, мов-
ляв і печать приклали.

Горнов. — (Дивлячись на годин-
ник). Ого-го, пора їхати!..

Борис. — Чого хапаєш ся? Поснідав
би...

Горнов. — Скільки ще в тебе тієї
паньської пихи, як подивлюсь я на тебе!
Без сніданку, або без кохвію, не можна
гостя відпустити; і хоч би тому гостеві
діла було, як кажуть, по завязку, а він си-
ди та жди того кохвію. У мене там діло ки-
пить, я купив оце в городі молотилку і за-
раз треба встановити її!.. Ну, у вас гарні
порядки! Приїхав: усі пани й слуги сплять
двері відчинені, хоч забирай усе на вози,
тай вези куди хочеш..

Борис. — Ми сьвітом тільки полягали.

Горнов. — Що се в тебе такі черво-
ні очі?

Борис. — Пяний був.

Горнов. — З якого побиту?

Борис. — Тадже ж учора був день
народження батька.

Горнов. — (Тихо). О, а я й не знав!..
Стало бить, ти до Оксани і не навідував ся?

Борис. — (Засоромив ся). Ні!..

Горнов. — От так молодець!

Борис. — Та якось воно так вийшло, що я й не розберусь!.. Але я через годину, або через півтори...

Я В А 8.

Ті ж і Соломія.

Соломія. — Паничу, пожалуйте, вас маменька кличуть. (Голос за дверима: “Боря!”).

Борис. — (Гука). Я зараз!.. (До Горнова) Подожди мене. (Гішов).

Горнов. — А йдіть сюди на хвалину, Соломіє!...

Соломія. — Не хочу бо ви зараз почнете розпитувать, а мене наказано мольчать, от ей-Богу, што правда! (Голос за дверима “Соломіє!”) Ось зараз. (Побігла).

Горнов. — Либонь, щось тут затівають?

Максим. — (Тим часом роздивляв патрети, що висять на стінах). Владимир Петрович, що воно ото царі чи онорали?

Горнов. — Хибаж декотрі з них вам нікого не пригадують? Це ж Борисів батько а це дід, а той третій: генерал Суворов.

Максим. — Бачте, я таки вгадав, що онорали!

Горнов. — Один же тільки генерал...

А батько Борисів копитан; а дід, то хто його зна?.. Це, бачте, на ньому старосьвітський милиціонний козакин. Доки цей дідок ще не був у службі, то прозивав ся Ворона, а як здобув милиціонного чину, то став уже прозиватись Воронов, стало бить, причепив хвостика до свого призвища...

Максим. — А оті жіночі парсуни, то чії вони?

Горнов. — Це ж мати Борисова, а це її мати, стало бить, бабка Борисова, по матері.

Максим. — Так, так, вона, вона!... Оце либонь, піде дванадцятий, чи тринадцятий рік, як померла. Проста була людина, зовсім проста... Царство тобі небесне, старушечко!...

Горнов. — Вона ж і виняньчила Бориса; він все згадує про теї з великою пошаною.

Максим. — Правда, правда, все було з ним няньчить ся. Конешне, доброго чоловіка усяке добрсм помяне. Ах ти старушечко!.. Піду лагодитись у дорогу, доки ви тут... (Знов до картини). Ну, старушечко, прощай!

Горнов. — Я не забарюсь тут.

Максим. — І мене не прийдець ся вам чекати. (Вийшов).

Горнов. — Як то Борис зі своїми старими полагодить діло, про Оксану, мабуть, сьогодні буде розмова... Казав, що не

хоче вже зволікатись... Молоде ще хлопя, мняке. Не обминути йому сварки та ще великої!.. Стривай, чи я взяв запасні підчіпники? (Дивить ся у папери). Я ж, либонь, велів покласти? Ні, осьдечки є. (Читає). Олеонавту два пуда, бичеви тридцять п'ять фунтів, стан коліс взових, чотири..

Я В А 9.

Входить Борис, дуже затрівожений.

Борис. — Оказія, брате! Чуеш, мати запевня мене, що ніби-то вчора, будучи підпилим, я пояснив ся перед Басюрівною...

Горнов. — Удрав штуку! Котраж то Басюрівна?

Борис. — Ти познакомив ся з нею ще на тамтім тижневи: білявенька, такі великі очі...

Горнов. — Великі очі? Не пригадую!...

Борис. — Ну, як попав я вчора на додомшній банкет, всі вже гості були, як кажуть, на взводи; батько й мати почали примушувати мене, щоб і я випив: "який ти кажуть, мущина, що не хочеш випить?".. Я й урізав і таки здорово.. Може з п'яних очей і справді нагородив панні нісенітниці, якихсь харків-макогоників?..

Горнов. — (Узяв картуза). Одначе мені ніколи. Adio mio caro!..

Борис. — Побачив ся б з моїми ста-

рими, а то розгніваються. І вчора ти в хату не плюнув; а сьогодні заїхав в хату і не по-здоровкав ся...

Горнов. — Вони ж кажуть, що я хам; а від хама якої їм звичайности?

Борис. — А, не терплю я, як чоловік на себе почне плескати!..

Горнов. — Та я ж чув не раз своїми власними вухами... Стривай, стривай... Чи не ото Басюрівна, котрій я колись радив у кукол гратись?

Борис. — Та вонаж, вона!

Горнов. — Мати її те ж хамом мене звеличала! (Сьміється) А терпкою я здався їй кислцею: вже вона пробувала кусати мене з усіх боків, а тільки оскомину набила!..

Борис. — Бо ти таки обом їм — і матері і дочці, наплів тоді цілісенкий ворох чепухи!.. Матері радив, щоб нагуляти апетиту, — полоти городину; а дочці сказав, що вона уміє тільки воду в ступі товкти.

Горнов. — Сказав правду! Тож не люде, а якісь кукли!

Борис. — Але все ж таки казати і у вічі панночці?

Горнов. — Що ж ти вдієш зо мною, коли в мене така натура.

Борис. — І батько мій на тебе розгнівав ся...

Горнов. — Знаю, знаю!... Через теж я і не вчащаю до него, як тебе дома нема. Він теж колись шпигонував мене по паньськи. Мені треба було тут побалакати з одним чоловічком. Я й сказав йому: позвольте мені Дмитрій Миколаєвич, прийнят у вашій кімнаті одного мого знакомого... “Кто ж єтот ваш знакомий?” спитав. Ваш, кажу, временно-обязаний, Прохор!.. “Для таких, каже, ваших знакомих у меня єсть канюшня!” Чудак старий!.. Ну, слухай. Ти ж тепер тверезий, то гляди, не напий ся знову і не забувай, що тобі сього дня треба декуди навідатись.

Борис. — (Щиро). А, не нагадуй мені! Сім день я й очей не навернув, сім день — свинство!..

Горнов. — Свинство, та ще й патентоване. Я отсе забіжу туди, ай заспокою. Сказати, що ти сьогондя будеш?

Борис. — Звичайно, неодмінно буду, через пів години. Коли б тільки гості швидч убрались. А я сьогондя з своїми старими доведу діло до кінця, так як казав тобі, так і зроблю.

Горнов. — І Басюріха ще тут?

Борис. — Тут.

Горнов. — Ну, таких гостей навряд чи скоро здихаєш ся. Гляди, стережись, не пий вже сьогондя.

Борис. — А, не нагадуй мені, противно!

Горнов. — Ага! “не лубиш?” Заспокійся, друже. Хто з молодих людей не впивався на своїм віку? Пий, кажуть, та ума не пропий!

Я В А 10.

Входить Дмитрій Миколаєвич.

Воронов. — (Не подає руки Горнову). Ви уж успелі із города вернуться?

Горнов. — Як бачите!

Воронов. — Вчора в город, севодня обратно? Вот какой ви ряний делец!.. Нам за вами не уганяться. Изволілі вчора подкатити к крильцу, точно к гостинице ілі к заезжему двору і не только не удостоїлі нас честі личним прісутствием, но даже і заочним поздравлением?

Горнов. — Сердешне прошу пробачити мені. Вірте, що колиб я знав, що учора був такий дорогий для вас день, я не обминув би вашої хати. Як глянув, що у вас гостей повно, а я у простій одежі, і подумав: ще скажуть, що на умисне так зодягся, щоб зневажить!..

Воронов. — Да, да, понятно!.. Ліберали, ліберали!..

Горнов. — Про кого ви це кажете?

Воронов. — (Став против нього). Скажіте, тово-тово, правда лі што ви подарілі вашим бувшим крестянам дополні-

тельний платьож?

Горнов. — Справжня правда?

Воронов. — Ліберально, очень ліберально і гуманно!.. (Знов ходить). Ссуду какую-то тоже у себя ізволілі открыть!

Горнов. — Открив.

Воронов. — Гуманно, очень гуманно. Ну а я тово, тово, не открою! Сlišіте-лі? Я не открою.

Горнов. — Чую, чую! Я не глухий! Ви не одкриєте?

Воронов. — Да-с, не открою! І школа там у вас?

Горнов. — І школа там у мене.

Воронов. — Но дячево всьо єто, я вас спрашіваяу, для чево?..

Горнов. — А ви не знаєте?

Воронов. — Знаю-с, очень хорошо знаю-с, отлічно знаю-с...

Горнов. — Ну, а коли ми оба знаємо, то для чого питаєте? Хиба, щоб переливати із пустого в порожне?

Воронов. — А затем-с, што ви подобними поступками развращаєте мене сина!

Горнов. — То ви не веліть йому водитись зо мною. Пошліть його хоч до Басюриних у науку, там він навчить ся у кукол гратись.

Воронов. — Штос-с? Ви забиває-

тєсь, милостівий государ!

Горнов. — Що се на вас найшло?

Борис. — Я слухаю і тільки удівляюсь всєму тому, што ви, папа, ізволіте говоріть: вас єті два года так ізменілі, што я, право, не*узнаю!...

Воронов. — Помолчі, дружок, с тобой я после поговорю.

Борис. — Тошно даже слухать! (Пішов у свою кімнату).

Воронов. — Что? Как? Відіте?.. Ето всьо ваше вліяне!.. Он у меня прежде не смел етак разговарівать!

Горнов. — Коли? Тоді, як ще був малим?

Воронов. — Нет-с, всегда!

Горнов. — Та він же два роки під ряд не був дома, а два роки для молодой людини се не малий час!..

Воронов. — (Ходить по кімнаті). Да ви філософ! У вас ведь на всьо готов ответ...

Горнов. — Мені здаєть ся, що й у кожного чоловіка розум завжди повинен бути на сторожі.

Воронов. — (Передразнює). “Здаєть ся!” Філософ, філософ! І єслі я вас спрощу зачем ви говоріте со мною по малорусскі, у вас также найдьоть ся ответ?

Горнов. — А звичайно!

Воронов. — Любопитно-с?

Горнов. — Мені легше говорити по малоруськи, — во первих через те, що я раз у-раз маю діло з простим народом: з мужиком, і одвик якось від російської мови; а в друге і через те, що знаю, що і ви сю мову розумієте. Краще балакати гарно по українськи, ніж погано по російськи.. Є багато й таких людей, котрі знають п'ять-шість фраз по французьки і вдають з себе французів, так я ж не тієї компанії.

Воронов. — Однакож ви читаєте рускія книгі?

Горнов. — Читаю і дуже люблю російську літературу. Я читаю і німецькі книжки і французські, навіт і латинські. Але ж читати і говорити, се дві речі зовсім ріжні, як поляки кажуть: то соś іннего!

Воронов. — Ведь, я і сам малорос, а говорю с вамі по рускі.

Горнов. — Ото ж я й кажу, що знаю, що ви добре розумієте по українськи, що колись і самі розмовляли... А тепер, не злюбили, чи що? Дайтеж волю і мені, може згодом і я залишу сю мову.

Воронов. — Это одно только ломане...

Горнов. — Як хочете так і думайте! Ви Дмитрій Миколаевич, маєте відносини з мужиком через третє лице — через прикащиків, через економів; а я зношусь з ними непосредственно, як кажуть: сам пан,

сам і прикащик!.. Ви про меж панами раз-у-раз, а я вештаюсь про меж мужиками, стало быть, тут діло навику; а привычка друга природа. От, як би наша розмова прийняла характер надто спеціальний, ну, тоді і я може спасував би і перейшов на російську балачку.. А доки ми перекидаємся словами, збиваючи тільки піну в роті..

Воронов. — Но ведь вы полагаю, будете служити?

Горнов. — Ні!

Воронов. — Могут же дворяне избрать вас в какую либо должность?

Горнов. — Чи виберуть, чи не виберуть — на віщо нам заздальгидь об сему міркувати? Ся наша балачка пригадує пословицю: “на губі вже жито, а в голові ще й не орано,..”

Воронов. — Что-с? Но ведь, вы дворянин, а ведьоте себя не по дворянскі.

Горнов. — Як то не по дворянськи?

Воронов. — Ви ведьоте себя не по дворянскі.

Горнов. — Як хто розуміє людське поведжене. Я чоловік робочий, не мотика, не паниця, не распутник... Ось чоґо я пильную; а на якісь там примхи: наплювать!..

Воронов. — Как наплевать? На ково наплевать? Ви дерзкі милостівий государ!.. Справедліва пословица, што яблочко от яблонькі не далеко откатіт ся. Знаете-лі мі-

лостівий государ, хто бил ваш отець?

Горнов. — Ви хочете натякнути на те, що я з мужицького роду? Що мій отець, із солдатів дослужив ся до полковничого чину і здобув дворянство? Натякайте, натякайте, я від сего не почервонію. Ніколи я не одречусь від свого роду. У мене ще й доси живі дядьки по батькові: один простий гречкосій, другий солдат, і я ними не гордю.

Воронов. — Правду говорят, што...

Горнов. — Що з хама ніколи не буде пана? Я й не лізу в пани.

Воронов. — Нет-с, лезете! Ви у мене бивате, ви... (Неначе щось пригадав, забігав по хаті). Да-с, тово, тово... Знаєте-лі, што я вам могу посоветовать?

Горнов. — Розумний совіт прийму з подякою.

Воронов. — З подякой? Вот што-с. Ви займітєсь сочиненієм прожектов, знаєте етаково ліберальново свойства...

Горнов. — Ви не туди, добродію заїхали! Сочиняйте вже ви такі прожекти, вам і книги в руку; я за таку раду й спасибі вам не скажу. Сором вам, Дмитрій Миколаевичу, що ви, в моім звичайнім поводженні з людьми, хочете вбачити якусь провину перед цілим сословієм, жбурляете болотом в мое чесне діло?...

Воронов. — Так ваше дело честное?

Горнов. — Хоч перед Богом!

Воронов. — А я думаю, што на-
протів.

Горнов. — Ні! І ви также точнісінь-
ко думаете, тільки боїтесь розумови ска-
зати те, що думає ваша душа.

Воронов. — Нікогда!

Горнов. — А я вам кажу, що імен-
но так!

Воронов. — Ви начинаєте труніть
надо мной?

Горнов. — І на думці сего не маю!

Воронов. — Ви.. Очень дерзкі!..

Горнов. — Схаменіть ся!

Воронов. — Ви... ви!..

Горнов. — Хам? Се вже я чув не раз
від вас. Позвольте ж і мені на відході ска-
зати вам одну пословицю: насъмійна ся
верша з болота, оглянулась аж і сама в бо-
ті!"

Воронов. — Как?

Горнов. — Ворона зробилась Воро-
ном.

Воронов. — Што-с? (Входить Бо-
рис). Я, милостівий государ, с вами более не
знаком!

Горнов. — Як вам завгодно!

Воронов. — Да-с! Сlišіте-лі, не
знаком! (Пішов). Штоби нога ваша боль-

ше не біла в мойом доме... Етакій... Ліберал... новатор! (Побіг).

Борис. — Що се з ним? З якого се дива ви збили таку бучу?

Горнов. — Ти ж прохав, щоб я попрощав ся з твоїми старими? От вже з батьком попрощав ся?

Борис. — Та що се з ним вчинило ся?

Горнов. — А Бог з ним. Прощай! Приїзди ж до мене... А може батько вже не пусте?.. Мене, звичайно, не прикажуть допускати до вашої персони.

Борис. — Бо-зна що вигадуєш! Я догадуюсь: се, чи не Басюриха нацькувала його на тебе?

Горнов. — Може. Але ж молодому чоловікови, коли він блукає ще думками, і відсахнеть ся сьогодні від того, чим вчора закохував ся, — як що я спостережу, що то в ньому зявляється власний процес змишлення, — я можу вибачити; ну, коли старий чоловік, з сивою головою!.. (Махнув рукою). Прощай! (Почоломкавшись, пішов).

Борис. — (Сам). Се щось несподіванне діється в мойй родині!.. (Помовчав). А тут ще голова тріщить після вчорашнього, і я нічого не збагну.. Як я учора согласив ся сісти за той проклятий ералаш?.. Потім напив ся, як скотина!.. О, будьте ви прокляті всі примхи, що видумали лежибокки: хвальшивий етикет, брехлива звичай-

ність, лисича почитивість!.. Ні, пора вже сьому всьому покласти кінця. Сьогодні в останнє скажу батькови й матері.. І як що вони сперечатимуть ся, я зроблю по своєму... Владимир врожо мене, кажучи, що я безхарактерний. Він вправду каже, о, яку правду! Доки ж я справди буду, як цуцик той на веревочці?

Я В А 11.

Входить Воронов!

Воронов. — Што, уехал етот ліберал?

Борис. — За што ви отказалі єму от дому?

Воронов. — Негодяй он, вот за што!

Борис. — Негодяй?

Воронов. — Да, негодяй! Я і тебе запрещаю с нїм дружїть ся!

Борис. — Ну, ето уж....

Воронов. — Што?

Борис. — Впрочем, ето пока на второй плян... Я должен вам сказать, што у меня есть более серйозное дело.

Я В А 12.

Ті ж самі і Соломія.

Соломія. — Пане! Там Гордій По-

варів прийшов.

Воронов. — Што ему надо? Зові! (Соломія пішла). Поді к гостям.. Я после готов с тобой потолковать.

Борис. — Ви висушаєте мене?..

Воронов. — Да.. чрез пять мінут. (Борис пішов). Ну, штож он там? сй, кто там какой?

Я В А 13.

Входить Гордїй.

Гордїй. — (Тупнув ногою). Мое поштеніе! Позвольте вам препоручить, (Подає запечатаний лист).

Воронов. — Што ето такое? (Розпечатував лист і читає). “От 1862 года, от Сентября месяца, преглашают вас, Ваше Високоблагородіе, майстер сапожной, што б ви пожалували своєю персоною, із фамилією на брачной процес, у етоє воскресеніе свадьба. Будить на благородную ногу, віна і музыка з города і перожное шпанської ветер, што папаша самі зготовляють, собственоручно Гордей Микитович Поваренков, сапожный майстер і кавалер.”

Гордїй. — Так тошно: “і кавалер”. Так как ішо у первой законной брак поступаю, а потому й кавалер.

Воронов. — Я не понімаю, што ето такое?

Гордїй. — Брачной процес буду получать з баришнею Теклею Спиридоніев-

ной. Хотів хоть триста рубльов авантажу, ну, кажеть ся так, што помирим ся на двохсот. Значить, подумав: “пропадай моя деревня, всі чотири колеса!”..

Воронов. — Да ти скажі толком, што тебе надобно?

Гордій. — Разві я непонятно обьявив у билеті? Кажеть ся, што очень симпатично! Предлагаю вам на свадьбу до міня.

Воронов. — То есть, как к тебе на свадьбу?

Гордій. — І што как може согласні будете поступок совершить об нікотором подарку, хоть двацять пять цілкових серебром, так я з моім равнодушним вдовольствіем получу.

Воронов. — Пашол ти проч, дурак!

Гордій. — Вот так категория! Кажеть ся, я по ошибці не в ті руки всунув документ?... Одначе ж моя невеста помогла у етому самому шкандалю, што с Оксанією?..

Воронов. — Вон, говорят тебе!.. (Рве лист на шматки і жбурля йому в вічи).

Гордій. — І с тім до приятнова свіданія! (Пішов).

Воронов. — Да, ето, ето.. Што же ето такое творит ся? Мужік, сапожнік, осмеліває ся просіть к себе на свадьбу, да, еще по прігласітельному билету. До чево ж ето ми дожлі?...

Я В А 14.

Входить Борис.

Борис. — Ви свободни?

Воронов. — М-м, да, своболел!.. Кстаті, согласіл ся лі ти ехать в гості к Басювіним, оне тебѣя пригласалі?

Борис. — Да, пригласалі, но я рещі-тельно отказал ся.

Воронов. — То-есть, как же ето? Ведь ти почти сделал предложение Анне Андреевнѣ.

Борис. — Не далека ж она, еслі пове-ріла пѣной болтовнѣ.

Воронов. — Ти хочеш нас компро-ментіровать?

Борис. — Ви обещалі выслушать ме-ня. Время не терпиль і я должен с вамі го-ворить.

Воронов. — І вероятно внов о какіх-нїбудь діких намеренїях?

Борис. — І в последній раз. Я прямо возвращусь к вопросу, на который вы не ответілі мне в прошлый наш разговор. Я спрашивал вас: зачем вы зная і видя мої уха-живанія за Оксаной, ухаживанія, продолжав-шія ся более года, смотрелі на нех не толь-ко сквозь пальцы, но чаже снисходительно?

Воронов. — Ответ так прост, как не может быть проще. Она била горничной, а

ти, как молодой человек, оно і понятно..

Борис. — Ага!.. ви предполагалі, што это с моей стороны інтрижка, по часті клубнічки? А между тем ви жестоко ошіблісь! Я полюбіл Оксану і тепер решіл женіт ся на ней.

Воронов. — Што-о? Я обявлю тебя сумасшедшім, і тебя посадять в жолтий дом!

Борис. — Да хоть і в тюрму! Я дал слово Оксане, і она моя невеста. Слішіте: я женюсь на ней!..

Я В А 15.

Ті ж Наталія Семеновна.

Наталія Семенівна. — — Завтрак уже подан... Парасковья Петровна і Анеточка просто покою мне не дають “просіть, говорят, тай просіть, щоб Боренька їхав до нас погостити?”

Воронов. — Неть, ти послушай, што он говорит?

Наталія Семенівна. — — Що таке?

Борис. — Я прошю вашого благословенія на вінець з Оксаною.

Воронов. — (Передразнівая). “Благословенія!”..

Наталія Семенівна. — — Як? Це той синочок, котрий учора присягав ся, що всьо зробить для матері, а сьогондя вже

й назад?

Борис. — В чім же я присягав сл?

Наталя Семенівна — — Ти дав мені і слово, що поїдеш до Басюриних в гості, — се раз а потім...

Я В А 16.

Ті ж і Степан

Степан. — (За дверима). Я силою увійду, і ніхто мене не зупинить!

Воронов. — Кто там?

Степан. — (Вбіга). Се я, пане!

Воронов. — Как ти осьмелїл ся войті без доклада?

Степан. — Та хоч і вбийте, а ввійшов!

Воронов. — Вон!

Борис. — За што же ви єво проганяєте? Що скажеш, Степане?

Степан. — Ви питаєте? Се дивно, паничу, надто дивно! А я все мав вас за чесну людину. Дійшла до Оксани звістка, що ви посватали якусь панну..

Борис. — (З жаром). Як?

Степан. — Хтось оганьбив Оксану, над нею знущались парубки!. Тепер, вже, може, ви Оксану на столі побачите!..

Борис. — Годі, годі! Зпала полуда з очей, туман розійшов ся! Так ось воно що! Так ось зачим мене учора удержали і під-

гоїли?.. Так ось задля чого мене і тепер запрошують у гості до Басюриних? Так ось від чого ваша хворість, мамо?... Так це та любов ваша сьвятая, котрою ви так похвалялись, і котрою, мов в ланцюгах зелізних так довго держали мою волю? Так ваша та щирая і тихая мова: “женись, синку, на кому захочеш!” була кривда, одна облеслива кривда і неправда?... О, мамо, мамо. Що ж ти зробила з моєю душею, з тією душею, в котрій образ твій все був на рівні з Богом?... Батьку, батьку рідний... (Дмитрій Миколаєвич відвернув ся). О, що ж тепер на сьвітї не зрадливе, коли рідний батько й мати?... (Прожогом вибіг, за ним Степан).

Воронов. (Біжить за ним). Остановись, мерзавец! Я тебя!..

Наталія Семенівна — Синку, синку! (Ридає).

Воронов. — Вот он твой мазунчик, теш ся ім!

Наталія Семенівна. — Ти ж чого дивив ся? Не я його виховувала, а ти, я тільки любила його, як мати!.. Я жінка проста неосьвічена. Де я була? Що я бачила, чому вчила ся?.. у чотирех стїнах вік ізжила!.. Ти завжди мене за дурну мав, завжди похваляв ся, що ти вчений і всезнаючий!.. Я не тямуща була по твому: що не скажу — все не в лад, що не зроблю — не впаде; себе ж ти цілий вік мав за розумного, а сина єдиного не зумів до пуття довести!..

Ох, я несчастна, несчастна!... (З слізми не може говорити).

Воронов.— (Мов ошалілий). Што ж это? Сколькo я, тово-тово, читал, сколькo... Но етаково случая... Читал в журналах і газетах.. етаково не начітивал? Да как-же в самом деле стеснять чужую свободу, когдa свобода... должна бити свобoдна?... Ну, і пусть ево женіт ся хоть на чортовой дочері!.. Я.. Я... я знать ево не хачу!... (Хутко пішов).

Завіса.

Дія IV.

Середина хати Завади.

Я В А 1.

Завіса, за котрою лежить недужа Оксана.

Горнов.— (Виходе із за завіси, тихо говоре). Трохи заспокоїлась, може сон її підкрепить. Не людське діло вчинили, а диявольське!

Завада.—Так, вже мабуть мені судилося статись на старости одиноким, без втіхи, без жадної радости! Були й сини, були й дочки — усіх Господь приняв, лишив дочку-мезиночку, сирітку по шостому годочку.. Пестив, виховував, дохлядав, як

око в лобі, а на решті чого діждав? Ні, я винен!. Не слід було мені потурати на її хіть. Захотіла вивчитись грамоти, послужить у панів, от і... Люде тепер радень скаржитись на парубків громаді. Що ж ті скарги, чи вернуть вони житте моїй дитині?..

Горнов. — Шкода, що не встерегли ви її в хаті, що вона після колотнечі вийшла і забрела бо-зна куди!..

Завада. — Я побіг по писаря, щоб той порадив що небудь... Вернув ся, аж дивлюсь, її вже в хаті нема. Кинув ся по неї і вже як зовсім розвиднилось, — знайшов на греблі, біля розореного млину.

Горнов. — Там вохко, сиро, вона і простудилась!... Але не сумуйте, може Господь допоможе, що всьо обійдеть ся благополучно!

Завада. — Спитав її: чого сюди забрила? Вона й одмовила. “ходила, каже найняти людей, щоб яму мені викопали”.

Горнов. — Чому ви учора не дали звістки Борисові, що таке зкоїло ся?

Завада. — Ай, чудно ви міркуєте! Як би я поліз у хороми оповіщати про своє лихо?.. Я ж це тільки від вас уперше почув, що вона закохала ся в паничеві, мені і в голові таке не порушило ся..

Я В А 2.

Входить Борис.

Борис. — Де вона? Що з нею, з моєю любовою?

Горнов. — (Зупиня його). Тихше, Бого ради, тихше! Вона спить, ти її можеш сполохати!

Борис. — (Ломає руки). О, я нещасний, безталанний! О, я безхарактерний чоловік!

Завада. — Я не міг звернути її з того манійного шляху, усіяного терном колючим, камінем гострим.. бо я любив її без міри... і ніколи не міг я подумати, щоб так відплачували за щире та рівне кохане!..

Борис. — Батьку, батьку! Не вражуй мого серця в край твоїми докорами.. Не видавлюй з старих своїх очей сліз, котрі падають на мою душу важким, гарячим оливом.. Хиба ти не бачиш, як мені тяжко?

Передо мною тільки замиготів вогонек щастя, до котрого я линув, мов до ясної зірки і тільки що наблизив ся до нього, він вже згаса!.. Ох, моє горе, пекло палаюче, море клекочуче.. (Рида).

Горнов — Радив тобі пильнувати того щастя, бо воно инчому тільки раз на віку і і з'являєть ся.

Оксана. — (За сценою). Борис....

Горнов. — Вона прокинулась, тебе кличе.

Борис. — (Кинув ся до неї). Боже! Сьвяте небо і земля!.. Вона мене кличе.. Я тут, моя Оксанко, тут!... (Піднима завісу). Боже, за що такі муки?... Дай же жити і прославляти Твою милость! ...

Я В А З.

Ті ж і Максим.

Максим. — Та що тут у вас, нехай Бог боронить, трапилось?.. Кажуть люде, що у Антона щось непевне скоїлось, так я не поняв віри.

Завада. — Карає нас Господь за гріхи наші!

Борис. — (До Оксани). Мое щасте, моя зоре, мій рай!..

Максим. — Не люде її одіймають у вас, а Бог; Бог дав їй жите, Бог і бере! Він один властитель над нами і ми не повинні ремствувати на Його сьвяту волю...

Борис. — Не ремствую я, я очевидчки загибаю!..

Максим. — (До Антона). А чи таке лихо ми бачили на своїм віку, адже перетерпіли? Чого, чого на наших очах не діялось? От же все те ми терпіли, вповаючи на Бога Милосердного!..

Антон. — (Зітхає). Боже, Твоя сьвята воля над нами!

Оксана. — Хто помер?... Дзвонять десь... Борис!...

Борис. — Моя зоре, мое жите!.. Оксано, Оксано прости мені! Порадуй же мене хоть поглядом ласкавим?... Сеж я, твій любий, твій суджений!..

Оксана. — Любий... сужений... Лягай мерщій в домовину...

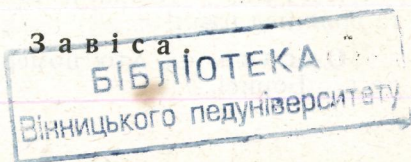
Борис. — Деж ти, серденько, бачиш домовину?

Оксана. — Перстень це його... більш нічого нема... Душі нема, виняли і роздавили... Не лякайтесь... Хоч одну ж іскру жалю!.. Не треба грошей.. На подзвінне... Гадючий погляд, страшний!.. Повзе, повзе гадюка до мене!.. Захочайте мене!.. Повзе, впиваєть ся в мое серце... Геть, геть!.. Одорвіть, одорвіть!.. (Умирає).

Борис. — Що се з нею? Оксано, Оксано!.. Зімліла... Ні, вона не вмерла!.. (Відскакує від неї). Рятуйте, рятуйте мене... Вона мертва!.. О, деж ти, смерти моя, де ж ти забарила ся?.. (Упав біля мертвої ридуючи). Ох, не заривайте її в землю, дайте мені надивитись на мою милу!..

Завада. — Донечко, донечко, а хтож закрие мої старі очі?

Горнов. — Замоккла на віки щира душа! Зклепились уста, погас сьвіт ясних очей, втомилось безсиле тіло, під вагою чулої і щирої душі!..

ТЕАТРАЛЬНІ.

Американець, веселий образ в 3-ох діях	15
Американський шляхтич, образець в 3-ох діях	30
Базар, пєса в 4 діях,	25
Батраки драма на 4 дії .	35
Безталанна, драма в 5 діях	35
Блудний син, образ в 4-ох діях	25
Бондарічна, драма в 4-ох діях, а 5 відслонах	20
Бувальщина, комедія в 1 дії	20
Бурлака, драма в 5 діях	35
Великий молох, пєса в 3 ох діях	50
Верховинці, драма в 3 діях	30
Веселі Полтавці, комедія в 3. діях	30
Виворожила, комедія в 1 дії	10
Вихованець, комедія в 3-ох діях	25
Вихрест, драма в 5 діях	35
ВЛАСНА ХАТА, прольот	10
В неволі темноти, комедія в 3-ох діях	25
Гей на Івана, гей на Купала, оперетка в 1 дії	15
Глитай або Павук, драма на 4 дії	45
ГОСТИНА СВВ. НИКОЛАЯ, драма на 4 виходи	10
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5-ох діях ...	40
Два домики і одна фіртка, комедія в 1-ій дії	15
Двоє, драматичний малюнок в 1. дії	10
Дівочі мрії, траїкомедія в 6. відслонах,	20
Добрі діти, образ з життя амер. шеолярів на 3 дії	15
Душогуби, драма в 5 діях	35
Душогубка, драма в 4 діях	30 „
Дячиха, комедія в 4 діях	35
Єврейський розвод, драма в 5. діях,	35
Живий мертвець, жарт в 1. дії	20
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях	50
За Волю і Правду, пєса з сучаною життя в 5. діях,	40

За друзі своя, драма в 5-ох діях	40
За Немань іду, оперета в 4. діях	20
Запорожець за Дунаєм, (оперетка в 3-х діях)	25 "
Запорожський Клад, (ком. опера)	20 "
Зоря нового житя, комедія в 4-ох діях	30
Ішко Сват, комедія в 1-ій дії	10
Капраль Тимко, мєльодрама в 5-ох діях	20
Кара за гріх, образ з народног життя в 3 діях,	35
Катерина, драма в 4. діях	30
Козацьке сватанє, штука в 3 діях	25
Коханє в мішках, водеріль в 1 дії з партитурою	30
МАНІФЕСТ УКРАЇНИ, комедія в 1-ій дії	20
Мазєпа, драма в 5 діях	35
Майська Ніч, комедія в 3. діях	30
Манірула, комедія в 1 дії,	15
Маруся Богуславка, драма в 5 діях,	50
Мати наймичка драма в 5. діях	25
Між двох сил, драма в 4. діях,	50
Мужики аристократи. народний образ в 2-ох діях	15
На відьуст до Києва, комедія в 3 діях	30 "
Наймичка. драма в 5-ох діях	35
На сїножатї, жарт на одну дію	25
На старости літ. образ з житя народа в 1. дії	10
Наталка Полтавка. комедійно-опера в 2-ох діях	20
На тихі води, на ясні зори, сцен. образок в 4 діях .	25 "
Невольник. драма в 5-ох діях	15
Чєдолюдки, бувальщина в 3 діях	30 "
Не клєни, образ в 1 дії	10
Нєщаснє Коханнє, драма в 5 діях	40
Ніч під Івана Купала, драма в 5. діях	50
Ой не ходи Грицю, та на вечерниці, драма в 5 діях	30
Ориєя, малюнки з міщанського житя в 4. діях	35
Ох! не люби двох! оперетка в 3 діях	25
Нан писар. штука в 3 діях	20
Панна штукарка. комедія в 3-ох діях	30
Пєкло в хатї, образ з житя народног, в 1 дії	15
Підгіряни, мєльодрама в 3-ох діях	50
Пімєста жидівки, драма в 5 діях	40
Повернув ся із Сибїру, драма в 5. діях	35
По рєвізїї, етюд в 1-ій дії	20

